

მართამ მარჯახიძე

ბუნჩი

ქვენი

გაგაფონი

მარია მარჯანიძე

დუნის
ქუჩის
ნაწილი

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2021

სარჩევი

დერჩიც – ჰალდეს გამოსხივებად (მეგზურად – მარიამ მარჯანიშვილი)	4
სულიერი სამყაროს გამორჩეული ხედვით დაჯილდოებული დერჩის ქვების დაღადისი	6 11
შტრიხები პორტრეტისათვის	37
თითოეული ადამიანის ისტორია ეპოქის ისტორიაა	40
რიონის ნაპირებიდან შორეულ უზბეკეთამდე	42
Summary	44
ქანდაკებები	45

მედიკალიზაცია

დერჩიკ - პალდეს გამოსნიკებად (მეკზურად - მარია მარჯანიშვილი)

ჰალდედ და ჰალდურის ხეობად გაასიმბოლოვებდა ოთარ ჩხეიძე საქართველოსა და მის უნიკალურ ქვეებსა თუ თიხას, ჩვენი მოდემის უშორესი ფესვებისაკენ რომ მიახედებდა „მეჩეჩისა“ და „ლანდების“ მკითხველს, ეს რომანები თიხის ოსტატთა თუ მოქანდაკეთა ბედისწერას რომ წარმოსახავდა ტოტალიტარული რეჟიმის პირობებში.

აქეთ-იქით უნდა მიწყდომ-მოწყდომოდნენ გიგო გუნდიშვილიც და ფრიდონ გუნდიშვილიც, რათა შეენარჩუნებინათ მამა-პაპური ხელობაც და ხელოვნებაც და არ მოდრეკილიყვნენ საზარელი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური რეჟიმის კირთებქვეშ.

დაე მოესმენინებინათ თვისტომთათვის ჰალდურის ხეობის იდუმალი სუნთქვაც, მისი ქვის სათუთი ხის დაღადისიც.

მწერლისათვის მახლობელი იქნებოდა დერჩის ქვების დაღადისიც, ჰალდეი მასაც გულისხმობდა, ეს დაღადისი ყოფით რეალობაში ნოდარ ბანძელაძეს რომ უნდა ეგრძნო და კიდევ მოესმენინებინა ადამიანებისათვის, თუმც თვისტომთათვის – ვერა, მიწყდომ-მოწყდომისას უზბეკეთში გადახვეწილს იქ უნდა ეპოვნა შესაფერისი პირობები თავისი ხელოვნების ამოსაფრქვევად, თავისი სწრაფვის ასახედენად, და დერჩის ქვებიც იქ ჩაეზიდა იმ თავგამოდებითა და შეუპოვრობით, ნამდვილ მოქანდაკეთ რომ სჩვევიათ, იმ ნამდვილთ, თავიანთ თავში მხატვრის გარდა უსათუოდ რომ ამთლიანებენ პროტსაც, მუსიკოსსაც და ფილოსოფოსსაც, რათა სკულპტურა მეტყველი იყოს – არამც თუ დაიკარგოს მშობლიური ქვების დაღადისი, არამედ გამძაფრდეს და გამკაფიოდეს, და შორსა და შორს გადაწვდეს დროშიც, მხოლოდ სივრცეში კი არა.

მარიამ მარჯანიშვილი უცხოეთში მოღვაწე ქართველობას კვალში რომ ჩადგომია და გულმოდგინედ დაეძებს ახალსა და უცნობ მასალებს მათი ღვაწლის წარმოსაჩენად, ნოდარ ბანძელაძის ხვედრითაც უნდა დაინტერესებულიყო და თავისი ძიებანი ქანდაკების ისტორიის შესწავლითაც გაემდიდრებინა და გაემრავალფეროვნებინა, და მშვენიერი წიგნი-ალბომიც მოემზადებინა, გზამკვლევად მოქანდაკის ავტობიოგრაფიულ ნარკვევს რომ გაიხდიდა და... კიდევ ერთ დაკარგულ თვისტომს აღმოგვაჩენინებდა, უზბეკეთიდან ახლა აქეთ რომ გამოუძვებოდა მისი ხელოვნების ნიმუშთა რეპროდუქციებს, თვითონ მოქანდაკე რომ ვეღარ დადგამდა ფეხს მშობლიურ მიწაზე – სწორედ გზად რომ უნდა შემოყროდა სიკვდილი.

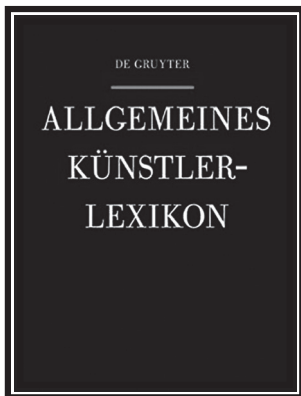
მაგრამ დერჩის ქვებს ხომ დაგვიტოვებდა დაღადისადაც და მარიამ მარჯანიშვილის საკვლევადიებოდაც ასეთი გამოცდილი და სანდო მეგზურისა, თავის პერსონაჟთა კოლორიტულ გალერეას ნოდარ ბანძელაძესაც რომ შემატებდა და მიუჩინდა შესაფერის ადგილს ქართული კულტურის ისტორიაში მასაც და დერჩის ქვების თავგადასავალსაც.

ზოსტომ ჩხეიძე

ავტორისაგან

სულიერი სამყაროს გამოჩენილი ხელოვნების დამკვიდრებელი

Bandzeladze, Nodari, georg. Bildhauer, * 1937 Derči /Bez. Cchaltubo, lebt seit 1963 in Samarkand. Stud. in Tbilissi: 1952–57 Kunst-FS; 1957–63 AK. Verdienter Kunstschafter und Chamza-Staatspreisträger der Usbek. SSR. – Gestaltet Kleinplastiken mit figürl. Darst. aus dem usbek. Milieu und der Lit. sowie Portr. (*Bildhauer Džumadurdy und Aliev*) in Stein. MOSKAU, Tret’jakov-Gal. TAŠKENT, Mus. der bild. Künste. Mitt. des Künstlers (ArchAKL). Ch. R.

„**ბ**ანძელაძე, ნოდარი, ქართველი მოქანდაკე, დაბადებულია 1937 წელს წყალტუბოს რაიონის სოფელ დერჩში, 1963 წლიდან ცხოვრობს სამარყანდში, 1952-57 წლებში სწავლობდა თბილისში ხელოვნების ინსტიტუტში, 1957-63 წლებში თბილისის სამხატვრო აკადემიაში. უზბეკეთის სსრ-ს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, ჰამზას სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი. ამზადებს მცირედ პლასტიკებს უზბეკეთის თემაზე და უზბ. ლიტერატურიდან, ასევე პორტრეტებს ქვაში (მოქანდაკეები ზუმადურდი და ალიევი). ნაშრომები გამოფენილია მოსკოვის ტრეტიაკოვის გალერეაში, ხელოვნების მუზეუმში (წყარო: ხელოვანის პირადი ინფორმაცია).“

ასეა წარმოჩენილი ჩვენი თანამემამულე 1992 წელს ლაიფციგში გამოსულ „მხატვართა საერთაშორისო ლექსიკონის“ 572 გვერდზე.

ღიას, „ყველა დიდი მხატვარი მეორეს იმით ჰგავს, რომ არავის არა ჰგავს, გარდა თავის თავისა. და, იმითაც, რომ თვითეული თავისებურად არღვევდა ძველ წესებს, კანონებს, ჰქმნიდა ახალს, განუმეორებელს.“

ეს ჭეშმარიტება მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძის შემოქმედებითი კრედიტ გახლდათ, რადგან იგი მდიდარი სულიერი სამყაროს გამორჩეული ხედვით ბავშვობიდანვე იყო დაჯილდოებული.

მისი დაბადების სამფლობელო სოფელი დერჩი გახლდათ...

გარშემორტყმული მთაგრეხილები კი – ხვამლის მთა...

მინდვრად ნაპოვნი ქვა – იღბლის ქვა და ნატვრის თვალი...

საპირწონე ქვაზე ძლიერი გამომსახველობით შექმნილი პირველი ქანდაკება – შემოქმედებითი გზის დასაწყისი...

და, რაც მთავარია „ნიჭი, ძამიკო, ნიჭი“... რომლის წყალობით მხატვრის მთლიანი და წრფელი სამყაროს წარმოჩენის ანა-ბანის შესწავლა ნოდარ ბანძელაძემ ჯერ ნიკოლაძის სახელობის სამხატვრო სასწავლებელში, შემდეგ კი თბილისის სამხატვრო აკადემიაში ისე განავითარა, როგორც უნდა განვითარებულიყო...

მხატვრის ნიჭის სპეციფიკით, მახვილი თვალით, ადამიანური, მხატვრული ღირებულებისა და აზროვნების ქანდაკებაში გაცოცხლებით ქართველ მოქანდაკეთა შემოქმედებით პალიტრაში ნაწრთნობი ნოდარ ბანძელაძე მალე დამოუკიდებელ მოქანდაკედ ჩამოყალიბდა...

ბედის ირონიით ხელოვანმა მთელი ცხოვრება უცხო ერის სამსახურში გალია და ამიტომაც დარჩა უკვდავების ძეგლებად უზბეკეთის მიწაზე მისი შემოქმედება.

ნოდარ ბანძელაძის შემოქმედებას მხოლოდ მშვენიერების სამი პრინციპი – სისადავე, სიმართლე და ბუნებრიობა ამოძრავებდა. მისი ყოველი ქანდაკება გადმოგვცემდა მოქმედებას, გრძნობებს, მოვლენებს...

ქართველი ხელოვანის ქვაში, თიხაში, სპილენძსა და ბრინჯაოში შესრულებული ათეულობით ნამუშევრის ფოტოები ჩვენი ოჯახის ბიბლიოთეკას მრავალი წელი ამშვენებდა.

...მე კი... ბავშვობიდანვე ბევრი, ძალიან ბევრი რამ მინდოდა გამეგო მასზე...

„ეძიებდე და ჰპოვებდე“, - რწმენით მაძლიერებდა ბიბლიის სიბრძნე.

„საქართველოვ, შენ ვინ მოგცა, შვილი დასაკარგავი“, - პოეტის სიტყვებს მკარნახობდა შინაგანი ხმა...

და, მერე და მერე... ჩემში ერთბაშად ამეტყველებულმა დერჩის ქვების დაღ-ადისმა მოსვენება ისე დამიკარგა, რომ ნოდარ ბანძელაძის კვალს ვეძებდი დღისით თუ ღამით, რეალობასა თუ ოცნებაში.

...ღვთის ნებით, მის ასავალ-დასავალს მივაგენი, მაგრამ...

ემიგრაციაში 37 წლის განმავლობაში ყოფნის შემდეგ, სამშობლოსათვის ვა-
ლის დასაბრუნებლად ხელოვანი დარიალის ხეობით საქართველოში თურმე სამუ-
დამოდ ბრუნდებოდა...

მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძე გოლგოთის გზით მოდიოდა თავის ჯვარცმი-
საკენ... საბედისწერო გზაჯვარედინზე, მოულოდნელად, სამზეო დატოვა... და, თავ-
ისი ჩირადღნებიც თან წაიღო...

„ემიგრაციაში მყოფ ქართველის ნაფიქრ-ნააზრევი არ უნდა დაიკარგოს. მომა-
ვალ თაობას ბეჭდვითი სახით უნდა შეუნახოთ. ვინ იცის რამდენი რამ გადაურჩებო-
და ქართულ კულტურას, ვახტანგ მეექვსეს ემიგრაციას, მოსკოვში ჟურნალ-გაზეთე-
ბი რომ ჰქონოდა.“

ამასთან ერთად „პიროვნება ისე ქრება, როგორც ქვიშაზე გადავლილი ქარის
ნაკვალავები, რჩება მხოლოდ შემოქმედება“.

... და, რადგან წინა კაცი მომდევნოს ღამეპარია, ვერც მე შევძელი აქ დამეს-
ვა წერტილი, რამეთუ „ხელოვნებას არა აქვს საზღვარი და, ამიტომაც იგი ყველა
ხალხს ეკუთვნის...“

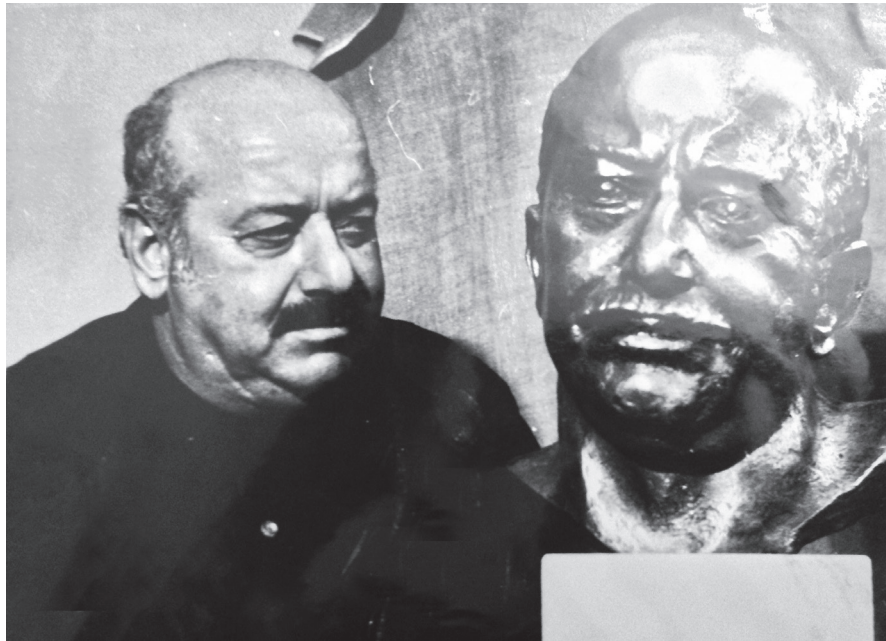
დღეიდან წიგნი-ალბომის გამოცემისთანავე, სამშობლოში შემოქმედებითად
დაბრუნებული მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძე, კვლავ ჩვენს გვერდით იქნება და იმ
მარადისობის ბინადარიც გახდება, რომელსაც შემოქმედებითი უკვდავება ჰქვია
სახელოდ.

თანადგომისათვის, აქვე მინდა, მადლობა გადავუხადო დავით ბანძელაძესა
და მის ხელთ არსებული მამისეული არქივის მოწოდებისათვის მოქანდაკის ქალ-
იშვილს ინა ბანძელაძეს.

წიგნი-ალბომი „დერჩის ქვების ღაღადისი“ ქართული კულტურისათვის უნი-
კალურ მასალას იმითაც წარმოადგენს, რომ მან ჩვენი თანამემამულის მხატვრული
შემოქმედების უშუალოდ გაცნობასთან ერთად ახლობელი გახადა შორეული უზ-
ბეკეთიც.

მარიამ მარჯანიშვილი,
ფილოლოგიის დოქტორი.

ავტობიოგრაფიული
ნახევრი
— — — — —

1) Автобиографическая очерк заслуженного деятеля искусств УзССР
Лауреата гос премии им Хамзи. УзССР.
Член союза художников СССР.

Вондзеладзе Надара Амросиевича.
^{внучка (из Кашгарской)}
Я родился 1537г. Юнхеря, Кутайский район село Дерги. С 1944г. Я учился в Дергинский средней школе, учился я хорошо, но учебе, здоровья мне, рожденная оренхальная атма. После кетому всего, отгестбенкам бойка-голог, холосод. Нашо мезта было, когда настанет Франция, чтоб насадити досити. 1951г. Директор нашей средней школы, Ботинко Асатяти, Устрои спортивные соревнования между сельских школ. ~~В~~ Соревнованиях участвовали ученики, 3рех Селенки.

В этом соревновании, я выступил на беге, вокруг стадиона, расстояние не знаю, но надо было делать 2 круга вокруг стадиона. Моя спортивная форма: Майка одна, застегнута снизу серединой булавкой, а лезе, соревнование было полная иштатая, как будто, ~~и~~ одет на меня трусики тоже. (тапи доопи...)

Назвался бег. Я ушел вперед всех, на несколько метров, но проигрался непревзвездное совета трельство - растигнулся булавкой и ~~и~~ остался в воздухе полетом.

Я моментально пригнул, кусты рядом быстро застегнул, озабился ~~и~~ и вышел на дорожке - но сил уже не было, без

დერჩის ქუჩის ღალადისი

ლდითგანვე სოფელ დერჩს ლენხუმის მხარეში გამორჩეული ადგილი ეჭირა. იგი „კლდედმართად“ მოიხსენიებოდა. ამ სოფლის მკვიდრი აკადემიკოსი გიორგი ახვლედიანი კი ამბობდა: „დერჩი მარგალიტის მძივია ლენხუმის მკერდზე“.

სწორედ, ამ სოფლის სურათების აღწერით იწყებს თავის ავტობიოგრაფიულ ნარკვევს მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძე, რომელიც მდინარე რიონის სანაპიროზე, რაჭა-ლენხუმის გასაყართან, მთის კორტოხზე შეფენილ სოფელ დერჩში დაიბადა.

„Я родился в 1937 г 10 ноября в Цхалтубском районе села Дерчи.“

С 1944 г. учился в Дерчской школе, учился хорошо, но мешала в этом врождения бронхиальная астма и еще Отечественная война, голод и холод. Наша мечта была мирное время и наестся в досыта.“

მის ბავშვობას თან ახლდა ტკბილ-მწარე დღეები. ბიჭს დაბადებიდანვე დაჰყვა სნეულება. ჯერ კიდევ პატარა განიცდიდა, დედა, რომ მუდმივად წუხდა. მაინც რა ხდებოდა ისეთი, საღამოობით დედა რომ ტიროდა? პატარა ნოდარს ხშირად ემართებოდა ასთმური შეტევები, რასაც ზედ ერთვოდა შიმშილი, სიცივე, უსახსრობა და მეორე მსოფლიო ომში წასული მამის უგზოუკვლოდ დაკარგვა...

ასაკით ერთმანეთს მიყოლებული ძმები მხარეში უდგნენ დედას. პატარა ნოდარიც სკოლის შემდეგ, ყოველდღე, სამწყემსურში მიდიოდა და მთის ფერდობზე აძოვებდა ოჯახის ორიოდ ხარ-ძროხას...

„Наша селения богата разными, мягкими камнями...“

დროის მოსაკლავად თან დანა, ჩაქუჩი, ქლიბი და ხელით გაკეთებული საჭრისი მიჰქონდა, რომლებსაც დერჩის მიდამოებში ნაპოვნი ქვებიდან პატარა ზომის ფიგურების გამოსათლელად იყენებდა.

ხუთი-ექვსი წლისა უკვე თავისუფლად კვეთდა ქვებზე სხვადასხვა ფიგურებს, ეს ბავშვური ნაშრომები მოასწავებდა, რომ სოფელში ნიჭიერი ყმაწვილი იზრდებოდა.

ნოდარ ბანძელაძე ყველაფერს ადვილად ითვისებდა. ბიჭის უნარი სკოლის პედაგოგებსაც არ გამოპარვიათ და ერთ დღეს იგი სკოლის დირექტორმა დავით ასათიანმა დაიბარა და ცნობილი სკულპტორის კოტე მერაბიშვილის მიერ გამოქანდაკებული „შოთა რუსთაველის“ პორტრეტის სურათი გადასცა:

- შეგიძლია, ასეთი ფიგურა შენც გააკეთო?!

ბიჭმა, - ვეცდებიო, - მოკრძალებით წარმოთქვა...“

მეორე დღეს ნოდარი ქვის მოსაპოვებლად სოფლიდან ორი კილომეტრის დაშორებით წავიდა და უკან 20 კილოგრამიანი ქვის ლოდით დაბრუნდა...

ეს გახდა მისი შემოქმედებითი გზის დასაწყისი... და, რა იცოდარ, მალე იგი სამხატვრო აკადემიაში კოტე მერაბიშვილის კლასში ჩაირიცხებოდა და დერჩის ქვები გახდებოდა მისი წარმატების საწინდარი.

ნოდარ ბანძელაძისათვის ახალი და საინტერესო სამყარო გაიხსნა. სკოლის დირექტორმა მისი შოთა რუსთაველის ქანდაკება თბილისში ცნობილ მხატვრებს უჩვენა და მათაც აღიარეს ყმაწვილის ნიჭი... და, აქედანვე განისაზღვრა ახალგაზრდის მომავალიც...

ომი დამთავრდა. ამბროსი ბანძელაძის ქვრივი და მისი ობლები შეურიგდნენ თავიანთ სვე-ბედს... გამარჯვების წელიც იწურებოდა, როცა სკოლიდან დაბრუნებულ ბიჭს ეზოში სამხედრო მუნდირიანი ჯარისკაცი დახვდა. ნოდარს მამა სიზმრად ახსოვდა... ასე ვერ შეიცნო იგი მამამაც...

„– ვინა ხარ შენ?! – ჰკითხა ჯარისკაცმა.

– ნოდარი, – იყო ბიჭის პასუხი...“

ატირებულმა მამამ გულში ჩაიკრა, ბიჭმაც შინაგანად შეიცნო იგი. შინდაბრუნებული უფროსი ძმები იმ დროს თურმე მჭადს აკეთებდნენ. მათ გარეთ ატეხილ ხმაურსა და მამის დანახვით სიხარულისაგან დაბნეულებს მოხელილი ცომი კეცის მაგიერ იატაკზე დაუბერტყებიან. სოფელმა მალე შეიტყო ბანძელაძეების ბედნიერების ამბავი და დიდ-ან-პატარიანად მათ ეზო-კარს მოაწყდნენ.

ქუთაისში ბაზრობიდან შინ დაბრუნებულ დედას კი მის ეზოგარემოში ხალხის სიმრავლისაგან მუხლები მოკვეთია და ასჯერ გამოტირებული მეუღლის დანახვაზე გრძნობაც კი დაუკარგავს...

ჯარისკაცის დაბრუნებით ოჯახი მალე ფეხზე დადგა.

1952 წელს ნოდარ ბანძელაძემ დერჩის საშუალო სკოლის რვა კლასი დაამთავრა და სწავლის გასაგრძელებლად თბილისს მიაშურა.

„დედაქალაქში მატარებლით ჩავედი. სადგურზე ჩვენი ახლობელი დეიდა ნათელა დამხვდა. ორთავენი მაშინვე სამხატვრო სასწავლებელში გავეშურეთ, რათა საბუთები დროულად შეგვეტანა. ორი დღის შემდეგ გამოცდებიც დაიწყო.

დილით, დეიდა ნათელამ ერთი მანეთი მომცა და დამარიგა: „ჩვენ ყველანი სამსახურებში მივდივართ, ბავშვები კი – სკოლაში. ამიტომ გამოცდაზე მარტოს მოგიწევს წასვლა. იმედია, სასწავლებელს ადვილად მიაგნებ...“

რკინიგზის სადგურამდე ტრამვაით მშვიდად ვიმგზავრე. როცა სადგურში ჩამოვედი ხალხის სიმრავლემ თავგზა ამიბნია, ვერაფრით ვერ მივაგენი სასწავლებლისკენ მიმავალ გზას. პირველად დავინახე ბევრი ავტომანქანა და საჭადრაკო დაფის კუ-

ბიკებივით აჭრელებული ტაქსი. მანეთიანი, რომელიც დღევანდელ 10 კაპიკს უდრის ტაქსით სამგზავროდ არ მეყოფოდა. შევწუხდი, უკვე 10 საათი დაიწყო და გამოცდაზეც ვიგვიანებდი.

ბოლოს მოვიკრიბე ძალები და ერთ-ერთ ტაქსის მძღოლთან თხოვნით მივედი:

– ფული არა მაქვს, რომ გადაგიხადოთ. არადა, გამოცდაზე ვიგვიანებ... შეგიძლიათ ისე წამიყვანოთ?!

– დაჯექი, მეგობარო, უფულოდ წაგიყვანთ! - მითხრა.

ამ კეთილმა ადამიანმა სასწავლებლის კარებთან მიმიყვანა. მოუხმო დარაჯს და აუხსნა გამოცდაზე დაგვიანების მიზეზი, თან სთხოვა კაცურად დამხმარებოდა. მოხუცმა დარაჯმა „საბრალო ბიჭი“-ო, – ჩაილაპარაკა და სასწავლებლის ღირექტორს კოტე კიკნაძეს მიმართა და ასე დამიშვეს გამოცდაზე“.

(4-5 გვ.)

ნოდარ ბანძელაძე ი. ნიკოლაძის სახელობის სამხატვრო სასწავლებელში ჩაირიცხა, სადაც ისტორიულ გადმოცემა-თქმულებათა ეპიკური ხატოვნებიდან მომდინარე ნიკოლაძისეულ ეროვნულ სამხატვრო ხელოვნების სკოლის ტრადიციებს დაეუფლა.

„მე და ნოდარმა ნიკოლაძის სასწავლებლიდან მოყოლებული და სამხატვრო აკადემიით დამთავრებული მთელი სტუდენტობა ერთად გავატარეთ...“

მას დიდი „პატრონი“ ჰყავდა...

ეს იყო ნიჭი, თვითნაბადი ნიჭი, რომელმაც სოფლიდან ჩამოსულ ყმაწვილს ყველა წინააღმდეგობა გადააღახვინა, – გაიხსენა მისმა თანაკურსელმა სამხატვრო კავშირის წევრმა, მოქანდაკე გივი ლელაშვილმა და პირადი არქივიდან სტუდენტობის დროინდელი ფოტოები გადმოგვცა.

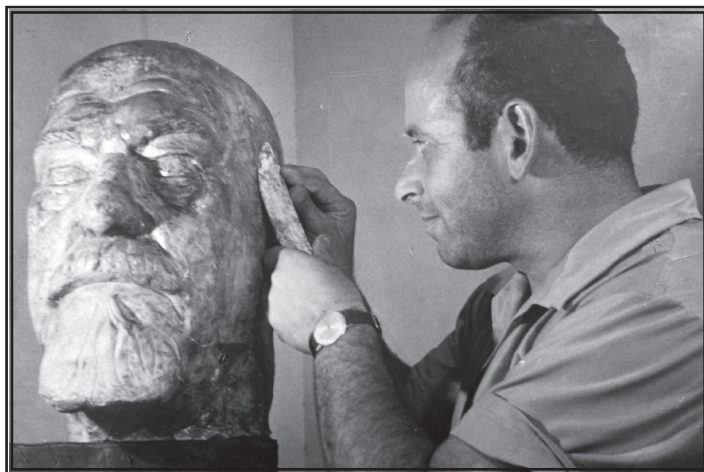
გივი ლელაშვილის შეფასების კონსტატაციაა, ერთ-ერთი ეპიზოდი ნოდარ ბანძელაძის ავტობიოგრაფიული ნარკვევიდან: „გამოცდაზე დამიშვეს. ურუშაძე მეკითხება: „სად არის შენი აკვარელი და სადებავი?!“ დაბნეულმა ვუპასუხე: „არ ვიცოდი თუ საჭირო იყო... ჩემი პასუხის შემდეგ ახალგაზრდებს მიმართა: „ვის გაქვთ საშუალება, მას აკვარელი და სადებავი უწილადოთ...“

იასობ ნიკოლაძის სსსკ-ებზე. ფორწირისა და კანდაცების ფსუკ-სკოლის სტუდენტთა ერთი ჯგუფი: ნანა მესხი, გივი ლელაშვილი, დავით კობახია, ნოდარ ბანძელაძე, უკანა რიგში - ნოდარის ხმაილი.

გივი გულუზაძე და ნოდარ დუმბაძე

ახსკაგონდა მოქსნდაცე ნოდარ დუმბაძე

ასე რომ, ჩემს ცხოვრებაში გამოცდის დროს პირველად შევეხე ფუნჯს, აკვარელსა და საღებავს.

პირველ გამოცდაზე ნატურიდან დავხატე.“ (გვ.ნ).

მეორე და შემდგომი გამოცდა იყო ფერწერა, ნახატი, რომელშიც ასევე მაღალი შეფასებები დავიმსახურე, ხოლო ბოლო ნამუშევარი კი გახლდათ მიქელანჯელოს თვალის გამოძერწვა. ესეც ხუთიანით შემიფასეს.“

სამხატვრო სასწავლებელში ჩემთვის პირველ და მეორე კურსზე სწავლა ძნელი იყო, რადგან პირველად მიხდებოდა ფერწერის, აკვარელისა და სკულპტურის ტექნიკის დაუფლება. მესამე-მეოთხე და მეხუთე კურსიდან ხელოვნების ყველა საიდუმლოების დაუფლებით სწავლა უფრო გამიადვილდა და მალე ნიკოლაძის სახელობის სტიპენდიანტიც გახდი.

სასწავლებელში ჩემი სადიპლომო ნაშრომი გახლდათ „წყურვილი“.

თანამედროვე ქართული ქანდაკების ისტორია თვალსაჩინო მოქანდაკეების ი. ნიკოლაძისა და ნ. კანდელაკის შემოქმედებით იწყება. ქართული ქანდაკების განვითარების ორი ძირითადი ხაზი, რომლებიც ეფუძნებიან პლასტიკის ნ. კანდელაკისეულ კონსტრუქციულ განზოგადებასა და ი. ნიკოლაძისეულ იმპრესიონისტულ ძერწვას, ეროვნული სკულპტურული სკოლის მთლიან მოვლენად ერთი მასაზრდოებელი წყაროს – მონუმენტურობის გრძნობის მეშვეობით სინთეზირდება.

1957 წელს ნოდარ ბანძელაძე სამხატვრო აკადემიაში ჩაირიცხა. იმ დროს თბილისის სამხატვრო აკადემიაში პროფესორების კანდელაკის, თოფურიძისა და მერაბიშვილის

კლასები ფუნქციონირებდა. აკადემიაში მან კოტე მერაბიშვილის კლასი აირჩია, სადაც დაეუფლა ქანდაკებაში თვითგამოხატვის სისრულეს, მხატვრის მთლიან და წრფელი სამყაროს წარმოჩენას, მონუმენტურ და მონუმენტურ-დეკორატიულ ხელოვნებას, რაც თავისთავად დამოკიდებული იყო მოქანდაკის ნიჭზე, ორიენტაციაზე, ცხოვრებისეულ და მხატვრული იდეალების ჩამოყალიბება-სრულყოფაზე.

ნოდარ ბანძელაძემ სამხატვრო აკადემია მერაბიშვილის ხელმძღვანელობით 1963 წელს დაამთავრა. მისმა სადიპლომო ქანდაკებამ „ცხენბურთი“ კომპოზიციურ გადაწყვეტათა მოულოდნელობით, ორიგინალური სახეობრივ-ემოციური და მოცულობით-სივრცითი სამყაროს შექმნით მაღალი შეფასება დაიმსახურა.

„ჩვენ დროს სადიპლომო ნაშრომის დაცვა მოსკოვიდან მოწვეული კომისიის თავმჯდომარის ხელმძღვანელობით ტარდებოდა. ასე მოხდა ჩემს გამოცდაზეც. სსრ კავშირის სახალხო მხატვარმა და სტალინური პრემიის ლაურეატმა მანიზერმა ჩემი ნაშრომი უმაღლესი ნიშნით შეაფასა.

ქართულ პროფესიულ სახვითი ხელოვნების ვარსკვლავთა გვერდით დაოსტატება ნამდვილად დიდი სკოლა იყო ჭეშმარიტი ნიჭით დაჯილდოებული ახალგაზრდა მოქანდაკისათვის. მეორე მხრივ, ძნელიც იყო ამ დიდ მნათობთა გვერდით დამოუკიდებელი, საკუთარი ნათებით აელვარებაც.

აკადემიის პროფესორები არამარტო ხელოვნების საიდუმლოს უზიარებდნენ სტუდენტ-ახალგაზრდობას, არამედ მაღალი ზნეობისა და ღირსების საუკეთესო მაგალითებსაც უნერგავდნენ: „პროფესორი კოტე მერაბიშვილი ჩემთვის მარტო

ეკლესიისთვის. პირველი ნოდარ ბანძელაძე.

პედაგოგი როდი გახლდათ. 1962 წელს აკადემიამ სადიპლომო ნაშრომის თემად „ცხენბურთი“ დამიმტკიცა, რის გამოც სოხუმის ცხენსაშენში მიმავლინეს. ავარჩიე ცხენები და დავიწყე მათი ხატვა. ღირექტორმა ცხენების მწვრთნელს ომარ ჭკადუას მიმბაბრა. მანაც ერთი ლამაზი ცხენი სახელად „სტრელა“ ამირჩია. თან მირჩია, რომ ჩემი რჩეული ცხენით შევსულიყავი წყალში, რათა ცხენს გამაგრებოდა ფეხები და მკერდი. უოკეიმ ბევრი საიდუმლოება გამანდო ცხოველის თვისებებსა და მოვლა-პატრონობაზე. ყოველივე ამან ხელი შემიწყო იმაში, რომ ჩემი ნაშრომი ფართო სპექტრით გამეაზრებია.

სადიპლომო ნაშრომზე მუშაობისა და ცხენთა რემის მოვლისათვის გარკვეული

თანხა გამომიწერეს, რომლითაც ჩემს ცხოვრებაში პირველად ვიყიდე პალტო, პიჯაკი, 3 ცალი პერანგი და ფეხსაცმელები. როცა ახალ ტანსაცმელში გამოვეწყვე საკუთარი თავი სარკეში ვეღარ ვიცანი. მეორე დღეს, როცა ასე გამოწყობილი ქუჩაში გავედი, მეგონა, ყველა მე მიცქეროდა. რაც ძალზე მეუხერხულებოდა კიდევ.

აქვე, უნდა ითქვას ისიც, რომ პროფესორ კოტე მერაბიშვილს ჩემზე მეტად ახარებდა ჩემი ახალი ტანსაცმელი. ეს ის დრო იყო, როცა პროფესორები და პედაგოგები თანხითაც კი ეხმარებოდნენ სტუდენტებს. მრცხვენია, დღევანდელი იმ პროფესორებისა და პედაგოგებისა, რომლებიც მათი კეთილდღეობისათვის სტუდენტებს რომ ატყავებენ“ (გვ.12-13).

თეიმურაზ ჟვანია

ნოდარ ბანძელაძის ავტობიოგრაფიულ ნარკვევში მრავალ საინტერესო პასაჟებს ამოიკითხავთ მისი განვლილი ცხოვრების შესახებ.

„სოხუმში ყოფნისას ჩემს მეგობარ მხატვარ თეიმურაზ ჟვანიას ოჯახში ვცხოვრობდი. ჩვენ ერთად დავამთავრეთ ნიკოლაძის სახელობის სამხატვრო სასწავლებელი. აკადემიაშიც ერთ კურსზე ვსწავლობდით. იგი ფერწერას ეუფლებოდა, მე კი სკულპტურას. იმ დროს მამამისი თამბაქოს ფაბრიკის დირექტორი გახლდათ. იგი ყოველ დილით ორთავეს სახარჯო თანხას მაგიდაზე უსიტყვოდ გვიტოვებდა...“ (გვ.12).

შემოქმედებით გატაცებულ ჭაბუკებს ლამაზ მოგონებად დარჩათ აფხაზეთში ერთად გატარებული დღეები. მერე მათი გზები გაიყარა...

თეიმურაზ ჟვანია მშობლიური ქალაქის დრამატული თეატრის მთავარი მხატვარი გახდა. მისი გაფორმებულია 80-მდე სპექტაკლი.

„სოხუმის სახელმწიფო დრამატული თეატრის სპექტაკლი „ბერნარდა ალბას ოჯახი“ თავისი ნათელი და ლაკონური გადაწყვეტით, პოეტური, ამადლებული ხასიათითა და შეკრული ანსამბლურობით, თეატრის ახალ შემოქმედებით გამარჯვებაზე მიგვანიშნებს“, - აღნიშნულია გიორგი ცქიტიშვილის წიგნში „ეკლიანი გზა ვარსკვლავებისაკენ“ (ცქიტიშვილი 1995:41-43).

აქვე, ავტორი ხაზგასმით აგრძელებს: „... სცენური გარემო, დეკორაციები, მასობრივი, ძლიერი, მეტყველი, პლასტიური მიზანსცენები, მათში გამოვლენილი ექსპრესია, უთუოდ მიგვანიშნებს იმაზე, რომ სოხუმის თეატრის დადგმა, რუსთაველის თეატრის ლეგენდარული სპექტაკლის გამომახილი იყო. თ. ჟვანიას მიერ შექმნილი ცადაზიდული სვანური კომპოზიციის ტყე, სტილისტიკით, მანერით, მასშტაბურობით, მონუმენტურობით

და მხატვრული გადაწყვეტით, აშკარად ირაკლი გამრეკელის დეკორაციების შთამომავალი გახლდათ...

ფარდის ახდამდე, მაყურებელთა დარბაზში „მირანგულას“ ჰანგები იღვრებოდა. შემდეგ კი, სვანეთის მთებივით ამაყი, გორბოი, ცადაზიდული კოშკებისაგან შემდგარი მონუმენტური დეკორაცია იტაცებდა თვალს და წარუშლელ შთაბეჭდილებას ახდენდა. არანაკლებ ეფექტური იყო პერსონაჟთა კოსტუმები, რომლებიც ასევე თ. ჟვანიას შექმნილი გახლდათ. ამ სამოსში, რომელიც ერთგვარ მოკლე, სტილიზებულ, დეკორატიულ ჩოხას წარმოადგენდა, გამოწყობილი მამაკაცები თავადვე სვანური კოშკის ილუზიას ქმნიდნენ“ (ცქიტიშვილი 1995:42).

შემოქმედებით წვაში თეიმურაზ ჟვანიას ნა. ავბელითმა გარემოებამ, როცა მშობლიური კუთხიდან პირველი ქართველობა აფხაზეთიდან გამოდევნა, თეიმურაზ ჟვანიამ ცოლ-შვილი მძიმე სიტუაციას განაჩიდა. თავად კი სოხუმში დედასთან ერთად დარჩა, სადაც ტრაგიკულად დაიღუპა.

თბილისის სამხატვრო აკადემიის შემოქმედებით პალიტრაში ნაწრთობი ნოდარ ბანძელაძე კი მხატვრის ნიჭის სპეციფიკით, მახვილი თვალით, ადამიანური, მხატვრული ღირებულები-სა და აზროვნების ქანდაკებაში გაცოცხლებით

დრო შაქარყინულივით ხელში ჩაად-

ნოდარ ბანძელაძე და ანზორ ჯიშიაშვილი

მალე დამოუკიდებელ მოქანდაკედ ჩამოყალიბდა, მაგრამ, სამწუხაროთ, არა მის სამშობლოში, არამედ სხვა ქვეყანაში, სადაც უცნობი იყო მათი ბუნება, კულტურა, ეთნოსი, ხალხის კონსტიტუციური აგებულება, ხასიათი, ტემპერამენტი, სულიერება...

საბჭოური დიქტატურა განაწილების მეთოდის გამოყენებით, „ნებაყოფლობით“ აგზავნიდა მაშინ ნიჭიერ სპეციალისტებს სხვადასხვა რესპუბლიკაში, რათა ისინი ათქველფილიყვნენ რიცხოვრივად დიდ ერებში. ეს იყო პიროვნების არა თავისუფალი არჩევანი, არამედ იძულებითი ემიგრაცია, რაც განსაკუთრებით ქართველებივით მცირერიცხოვან ერის მიმართ შეფარვითი გენოციდი გახლდათ.

აი, ამ გზით აღმოჩნდა, 1963 წელს, თანაკურსელ ანზორ ჯიშიაშვილთან ერთად იგი უცხოეთის ცის ქვეშ. „15 აგვისტოს დამით ჩავფრინდით მე და ანზორ ჯიშიაშვილი ტაშკენტში. სასტუმროში თავისუფალი ნომერი არ აღმოჩნდა და ამიტომ საგონებელში ჩავარდნილებმა ქუჩებში დავიწყეთ ხეტიალი. ბოლოს გადავძვერით ერთ-ერთ სამშენებლო ობიექტის ტერიტორიაზე. როცა დარაჯმა შეგვნიშნა, ჩვენ აუხსენით, რომ ვიყავით უზბეკეთში განაწილებული მოქანდაკეები და დილამდე გვინდოდა სადმე ცოტა წაგვე-

ინა. მოხუცმა ცემენტის იატაკზე დასაფენად მუყაოს სქელი ქაღალდები მოგვცა. ანზორ ჯიშიაშვილმა შემომთავაზა: „ჯერ შენ დაიძინე ორი საათი და მერე მეო“. დავეთანხმე. მზე კარგად ამოსული იყო, როცა გავიღვიძე. იგი თურმე მდარაჯობდა. გადმოცემით იცოდა, რომ შუა აზიაში ბევრი ქვეწარმავალი ბინადრობდა და შეეშინდა, რომ მათ ჩემთვის არ ევნოთ.

და, მაშინ ვიგრძენი, თუ რა იყო ნამდვილი მეგობარი. დილით მივადექით სამხატვრო ფონდს, სადაც დაგვხვდა ულამაზესი ქალბატონი და მოგვცა მიმართვა სამარყანდში ჩვენი განაწილების შესახებ. ავტობუსით მეზავრობის შემდეგ სამარყანდშიც გვიან ჩასულებს დამის გათენების პრობლემები ისევ შეგვექმნა.

მაშინ, უზბეკეთის საბჭოთა რესპუბლიკის აღმოსავლური კულტურის ძეგლებით ცნობილ უძველეს ქალაქ სამარყანდში ჩასული მოქანდაკეები სახვითი ხელოვნების დარგში პირველი ქართველები აღმოვჩნდით: „Так начался самостоятельный, трудный но радостный путь в большом творчестве.“

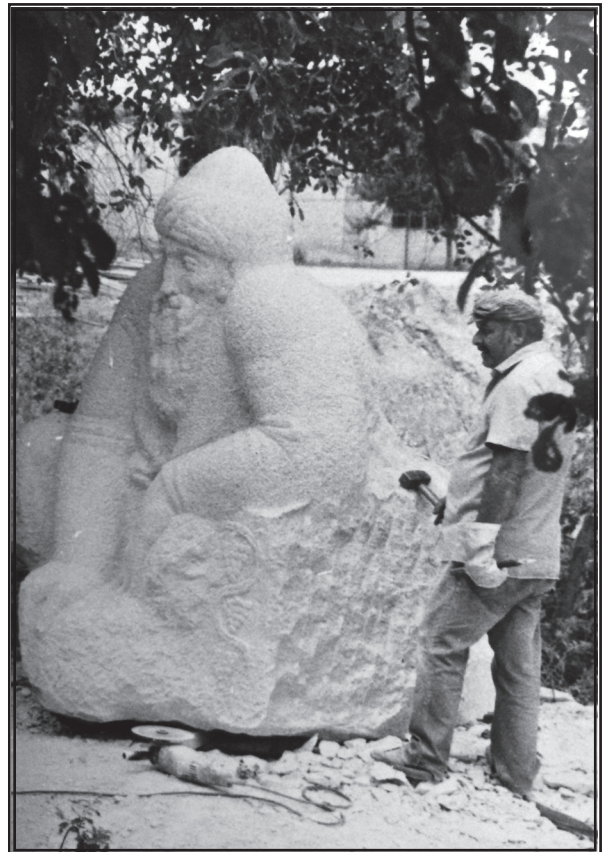
Если бы я, работал в Грузии, это конечно было бы гораздо легче, потому что, знаешь свой край, свой народ, свои обычаи, ритуалы, свою историю искусства, и историю народа.

А Узбекистан для меня совершенно неизвестный край. Пришлось начать знакомится с Узбекистаном, узбеками, их жизнью, национальной культурой, бытом, обычаями и изучением типажей.

Два года понадобилось мне чтобы освоить формы национальной культуры . А через десять лет, все искусствоведы писали единогласно и показывали на мои скульптуры, на мои работы и говорили: „Вот, от кого можно учиться, и знать что такое национальная скульптура“... (გვ.16-17)

ასე რომ, ნამდვილი მხატვარი ისტორიკოსიც უნდა იყო, პოეტიც, მუსიკოსიც, ფილოსოფოსიც, მეცნიერიც, მეკლევარიც...

და, როგორც დიდრო შენიშნავდა: „რატომ არის ანტიკურ მხატვართა ნაწარმოები ესოდენ დიდებული? იმიტომ რომ ეს მხატვრები ფილოსოფიურ სკოლაში დაიარებიანო“...

ათი წლის შემდეგ ნოდარ ბანძელაძის პირველმა კომპოზიციამ – „ბასმაჩების განადგურება“ – ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორს დაუთაშს ათქმევინა: „შემოქმედებითი სიმწიფის სრული დინამიურობით ამ ნაწარმოებმა დაამტკიცა და ნათელყო მისი ავტორის დიდი ტალანტი“.

1967 წელს მოქანდაკე ნ. ბანძელაძე სსრ კავშირის მხატვართა კავშირის წევრი გახდა. ყველა სახის სახვითი შემოქმედების იერარქიაში მაშინ წამყვანი როლი მონუმენტურ და მონუმენტურ-დეკორატიულ ხელოვნებას ეკავა, რომელიც ყოველ რესპუბლიკაში კონკრეტული კანონზომიერებითა და ტრადიციებით ვითარდებოდა.

1985 წელს ტაშკენტის კულტურის სამინისტროს მიერ გამოცხადებულ კონკურსში საუკეთესო სკულპტურული პორტრეტის შექმნისათვის ნოდარ ბანძელაძეს პირველი პრემია მიანიჭეს. კონკურსში სულ 45 ნამუშევარი იყო წარმოდგენილი. ჟიურიმ გამარჯვებულად ჩვენი თანამემამულის მიერ წარდგენილი თურქმენი შემოქმედის ჯუმა ჯუმადურდის ქანდაკება აღიარა.

უზბეკეთის საზოგადოებრიობა მოწონებით შეხვდა მოქანდაკეების ნოდარ ბანძელაძისა და ანზორ ჯიშიაშვილის ერთობლივ ნაშრომს „სამარადისო დიდება მეომრებს“, რომლის კომპლექსი 6 ჰექტარზე დაიდგა ბუხარის რაიონის დაბა კიზილში. მნახველს აოგნებდა 7 მეტრი სიმაღლის შინმოუსვლელის დედის მძლავრი, თვალშისაცემი სილუეტი. სკულპტურული ქმნილება გამოხატავდა მწუსარებითა და სიამაყით გამსჭვალული ქალის გმირულ სულისკვეთებას. ამ არქიტექტურულ-სკულპტურულ ანსამბლში დედის სახეა ადამიანურ ჭირთა თემნისადმი აღფლენილი ჰიმნიც გახლდათ.

ამ კომპლექსში სულ სამი 7-მეტრიანი ქანდაკება იყო, რომელიც წითელ მადლობზე იყო აღმართული.

1974 წელს გამოჩენილი უზბეკი მწერლის ჯუმა ბულბულიას ოთხმეტრიანი ქანდაკების გახსნას უზბეკეთის სსრ კომპარტიის პირველი მდივანი შარაფ რაშიდოვი დაესწრო. იგი იმდენად აღფრთოვანებულია ძეგლით, რომ მოუკითხავს მისი ავტორი: „ამ დროს მე ხალხის ნაკადთან ერთად შორიდან ვუყურებდი ჩემს ქმნილებას. ატყდა ჩოჩქლი. უშიშროების თანამშრომლებმა ძლივს მიპოვეს. ხალხის ტალღაში გამატარეს და ცეკას მდივანთან წარმადგინეს. რაშიდოვმა კმაყოფილების ნიშნად ბეჭებზე ხელი დამარტყა და განაცხადა: „ამიერიდან, როცა მოხდება ასეთი ღირსშესანიშნავი ძეგლების

გახსნა, დაიმასხოვრეთ, რომ ავტორი ყოველთვის უნდა იყვეს დაპატივებული და იდგეს წინა პლანზე, რადგან ეს არის მათი გამარჯვება და დღესასწაული. ამის შემდეგ მისი რჩევით ხელოვნების მუშაგები და მათ შორის მეც, ყოველთვის მიწვეული ვიყავით ჩვენი ნამუშევრების გამოფენაზე“.

მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძემ დიდი ნიჭი და პროფესიული ოსტატობა ჩააქსოვა ქალაქების ბუხარისა და სამარყანდის

სასტუმროების ინტერიერების არქიტექტურულ და კომპლექსურ-მონუმენტურ გაფორმებაში, რომლებშიც ჩანდა არამარტო ხელოვანთა იშვიათი აღმაფრენა, არამედ ძველი ქართული ჭედურობის ძვირფასი ტრადიციების შერწყმა შუა აზიის ხელოვნების უძველეს ოსტატთა გამოცდილებასთან.

1977 წელს ნ. ბანძელაძეს სამ მოქანდაკესთან ერთად ბუხარის სასტუმროს კომპლექსის ინტერიერის გაფორმებისათვის ჰამზას პრემიის ლაურეატის წოდება მიენიჭა.

ამასთან დაკავშირებით ნოდარ ბანძელაძე თავის ავტობიოგრაფიულ ნარკვევში იუმორით გაჯერებულ ფაქტებს ოსტატურად ხატავს: „უზბეკეთის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანს შარაფ რაშიდოვს, როცა ჩვენი გაფორმებული სასტუმრო დაუთვალიერებია უკითხავს თურმე: - ვინ გააკეთა-ო? რაიონის მდივანს მიუგია - ჩვენ გავაკეთეთო!

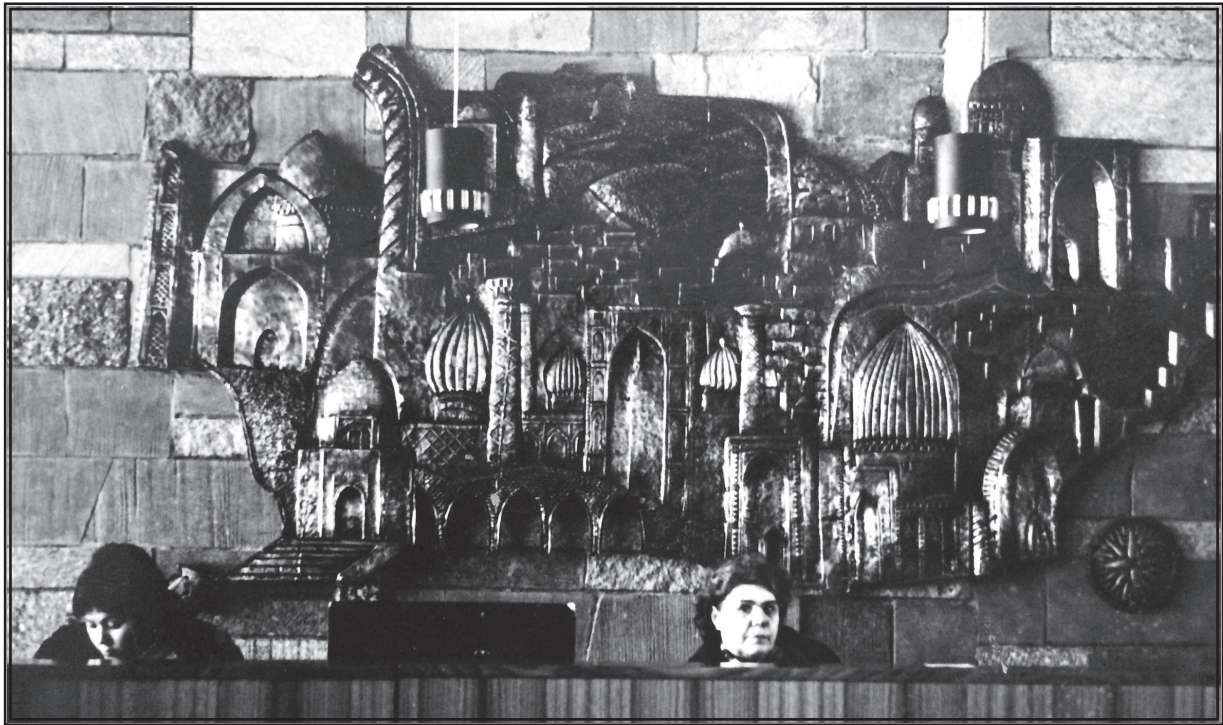
– როგორ თქვენ გააკეთეთ? მაშ, რატომ არის აქ, სამარყანდელ მოქანდაკეთა ავტოგრაფები აღნიშნულიო?!“

– დიახ, ჩვენ ფული გადაფუხადეთო...“

„1974 г. Открытие гостиницы интурыст в. г. Бухаре. В этой гостинице мы делали оформление фойе на одиннадцатом этаже - летнее кафе.

В низу в фойе перед зрителем предстаёт барельеф из кованной меди „Куикари“ - это национальная азиатская игра (Козладрание). Кто первым принесёт козла - 9 метр горизонтально и 3 метра вертикально. Вторая композиция 3 метра (3x3) „Ковровищица“ выполнена сугубо узбекском стиле. „Павлин“, „Дракон“ на одиннадцатом этаже.

ბუხარიდან მობრუნებულ შარაფ რაშიდოვს სამარყანდში გამოვლისას მოუნდომებია სახელოსნოში მოქანდაკეთა ნახვა. „დიდი წვალეებით მოგვაგნო ქალაქის მილიციის უფროსმა. ჩვენი სახელოსნო ძველი მეჩეთის უკან მდებარეობდა, რომელიც სასწრაფოდ სახელოსნომდე მოაასფალტეს. ამ დროს ჩვენ ვმუშაობდით რვა მეტრი სიმაღლის ლე-

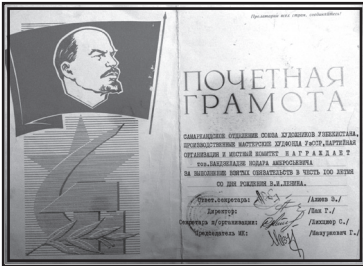
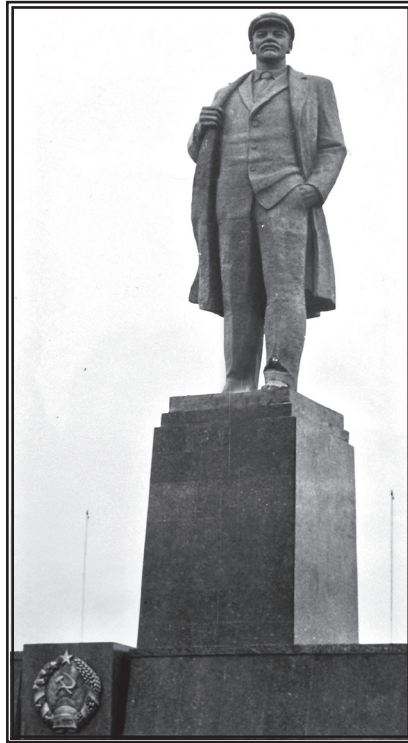
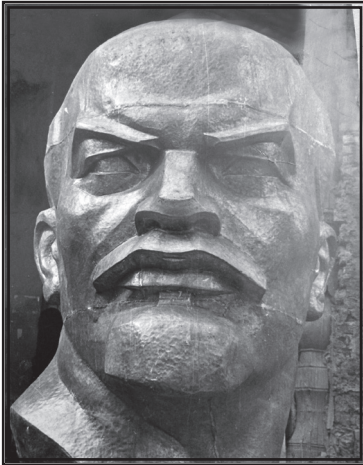

ნინის ქანდაკებაზე, რომელიც სახელოსნოში ჰორიზონტალურ მდგომარეობაში იმყოფებოდა. უშიშროების მუშაკები ცდილობდნენ ლენინის ქანდაკების წამოყენებას, მაგრამ სახელოსნოში ამხელა ძეგლის გამართვა ვერ მოხერხდა. საგონებელში ჩავარდნილებმა გამოსავლად ის ვნახეთ, რომ ხის მასალით მთელი მისი ტანი შევჭედეთ და მარტო ლენინის სამმეტრიანი თავი გამოვაჩინეთ.

ასე მოვაქციეთ ლენინის ფიგურა იატაკქვეშეთში, რათა შთაბეჭდილება შექმნოდათ, რომ მხოლოდ მის სახეზე ვმუშაობდით.

სახელოსნოში ასევე სახელდახელოდ მოაწყვეს ჩემი პატარა ნამუშევრების გამოფენა. მეორე დღეს 21 საათსა და 10 წუთზე 30-კაციან ამაღასთან ერთად გვესტუმრა ცეკას მდივანი. შარაფ რაშიდოვმა მე და ჩემი თანამოსაქმეები შეგვაქო და განაცხადა: „თქვენი ნამუშევრების ანალოგი მთელ უზბეკეთში ჯერჯერობით არ მოინახებაო...“ (გვ. 16-17).

„იღვა 1981 წლის თებერვლის თვე. საბჭოთა საქართველო გასაბჭოების მესამოცე წლისთავს ზარ-ზეიმით აღნიშნავდა. დღესასწაულზე მოწვეული გახლდათ დიდ საბჭოთა ოჯახში შემავალი 15 რესპუბლიკის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივნები.

ამ მარათონში ჩართული გახლდათ უზბეკეთის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი შარაფ რაშიდოვ რაშიდოვიჩი მეუღლითა და თავისი ამალით.

დიდი აღლუმის შემდეგ რესპუბლიკების პირველი ხელმძღვანელები თავისი სურვილის მიხედვით ინდივიდუალურად განაწილდნენ დედაქალაქის ღირშესანიშნავი ადგილების, კულტურისა და ხელოვნების მუშაკთა გასაცნობად.

შარაფ რაშიდოვმა ცნობილი ქართველი მოქანდაკის გიორგი შხვაცაბაიას შემოქმედების გაცნობა ისურვა და მოქანდაკეს შავგულიძის ქუჩის 3-ში მდებარე სახელოსნოში

ეწვია. შეხვედრას ესწრებოდნენ აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი მიხეილ ჩიქოვანი თავის მეუღლესთან ქალბატონ ლიდიასთან ერთად.

შარაფ რაშიდოვი კარგად იცნობდა იმ ქართველ მოქანდაკეთა შემოქმედებას, რომლებიც 1963 წლიდან სამარყანდში მოღვაწეობდნენ. ბუნებრივია, აქ იგულისხმება ნოდარ ბანძელაძე და ანზორ ჯიშიაშვილი, რომელთა თაყვანისმცემელი გახლდათ რესპუბლიკის პირველი ხელმძღვანელი. სტუმარი გიორგი შხვაცაბაიას შემოქმედების გაცნობამ იმდენად ადაფრთოვანა, რომ მასპინძელი მშობლიურ უზბეკეთში მიიწვია. ღრმად პატივისცემის ნიშნად თავად შემოქმედმა და პოეტმა შარაფ რაშიდოვმა მოქანდაკეს მისი ლექსების კრებული უსახსოვრა, ხოლო მის მეუღლეს ქალბატონ ნათელას კი უზბეკური ეროვნული სამოსი გადასცა. საგანგებოდ გაშლილ სუფრაზე სტუმარმა საკუთარი ლექსიც კი წაიკითხა.

ადსანიშნავია ისიც, რომ პირადმა დაცვამ მას ქართული ჩაიც კი დააგემოვნებია. მოქანდაკე გიორგი შხვაცაბაიამ შორეული უზბეკეთიდან ჩამოსულ სტუმარს მეგობრობის ნიშნად ნიკოლოზ ბარათაშვილის ერთი მეტრი სიმაღლის ქანდაკება უსახსოვრა.

დღეს, ეს ქანდაკება ტაშკენტის ლიტერატურისა და ხელოვნების მუზეუმშია დაცული.

ამ შეხვედრის გვირგვინი გახლდათ მომღერალ გოგი დოლიძისა და „ქართული ხმების“ მიერ შესრულებული სიმღერები. იმ დღეს მოქანდაკის სახელოსნოში ორი ერის შემოქმედთა მიერ მეგობრობის ხიდები გაიღო.

ჭეშმარიტად აქვს ნათქვამი ბეთსოვენს: „ნამდვილი ხელოვანი თავისუფალია პატივმოყვარეობისაგან. მას ძალიან კარგად ესმის, რომ ხელოვნება უსაზღვროა...“

იმ დღეს სტუმარ-მასპინძელთა შეხვედრისას აშკარად გამოიკვეთა, რომ თითოეულ მათგანს ხელოვნება უყვარ-

დათ საკუთარ თავში და არა საკუთარი თავი - ხელოვნებაში.

ეს შეხვედრა ორივე შემოქმედის ცხოვრებაში ერთი უბრალო დეტალი როდი გახლდათ. იგი დღესაც ასაზრდოებს მოქანდაკის გიორგი შხვაცაბაიას გონებას, ხოლო უზბეკეთის ცენტრალური კომიტეტის პარტიული ნომეკლატურის ტიპიურ სახეში გამოიკვეთა სულ სხვა ადამიანი, რომელიც დიდი რეგალიების მიუხედავად, როგორც პოეტი ხედავდა იმას რასაც სხვები ვერ ამჩნევდნენ.

ასე გაიხსენა წარსულის ერთი ლამაზი ეპიზოდი საქართველოს სახალხო მხატვარმა, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატმა გიორგი შხვაცაბაიამ.

ყურადსადებია „სამარყანდელთა“ ჯგუფის მიერ სხვა მრავალი ერთობლივი ნამუშევრებიც. მათ შორისაა ტაშკენტის მეტროპოლიტენის ორი სადგურის: „50 წლის სსრკ-ს“ და „ჩკალოვის“ ინტერიერის მაღალ მხატვრულ დონეზე გაფორმება, სადაც სკულპტურის ბუნებრივ-პლას-

გიორგი შხვაცაბაია

ვასილ მუჯანსიძე და შარლო ნაშიძე

ტიკური ღირებულებით გამოირჩევა ქართველი მოქანდაკის მიერ სპილენძში შესრულებული ჭედური ნამუშევარი „ცხენების რემის გადარბენა“.

მონუმენტალისტმა ნოდარ ბანძელაძემ პირველად დაიწყო მცირე პლასტიკის ნამუშევრების შექმნა, რომლის შემოქმედება წარმოდგენილი იყო ევროპისა და აზიის ქვეყნების საგამოფენო სივრცეებში. მისი ხელოვნების ნიმუშები იაპონურ „ნეცკას“ მიაშვავს.

ყველაფერი კი ასე დაიწყო. 1986 წელს ნოდარ ბანძელაძე შემოქმედებითი დაოსტატების მიზნით ორი თვე ლატვიის რესპუბლიკაში მიაგლინეს. საკურორტო ქალაქ იურმალაში, საბჭოთა კავშირის სამხატვრო კავშირის წევრებისათვის გამოყოფილი იყო ბაზა. „აქ, უზრუნველი ვიყავით კვებით, დასვენებითა და შემოქმედებითი მუშაობისათვის საჭირო მასალით. ეს იყო უბრალოდ სამოთხე. ყოველ სახელოსნოში ორი ხელოვანი ვმუშაობდით. პირადად, თიხაზე მუშაობამ ძალიან გამიტაცა. ორი თვის განმავლობაში 15 მცირე პლასტიკის ნამუშევარი შევქმენი, რომლებმაც ბევრი სახელმწიფოს საგამოფენო დარბაზები მოიარა, როგორც საბჭოთა კავშირში, ისე საზღვარგარეთ“ (გვ. 32-33).

ახლისაკენ მისწრაფება ადამიანის წარმოსახვის პირველი მოთხოვნილებაა. მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძემ საფუძველი ჩაუყარა უზბეკური ეპოსის მცირე პლასტიკაში ასახვის ტრადიციას. მისი ნამუშევრები წარდგენილი იყო მსოფლიო გამოფენებზე ინგლისში, იაპონიაში, საფრანგეთში, ბელგიასა და მონგოლეთში.

„В Японии мои работы оценили так: „Это работы напоминают наш, японский „нецки“. Когда я узнал об этом, я очень обрадовался, - потому что, этим сравнением надо гордиться. Японцы из моей мастерской купили 9 работ. Если было бы возможность собрать все эти работы. Я стала бы обладателем уникальной коллекции, которые начитывают 400 работ скульптуры малых форм. Камни я брал из Грузии, там очень хорошие камни

მелкозернистые известняки. Когда его полируешь, получается как одноцветный малахит.“
 – აღნიშნავდა თავის ავტობიოგრაფიულ ნარკვევში ნოდარ ბანძელაძე.

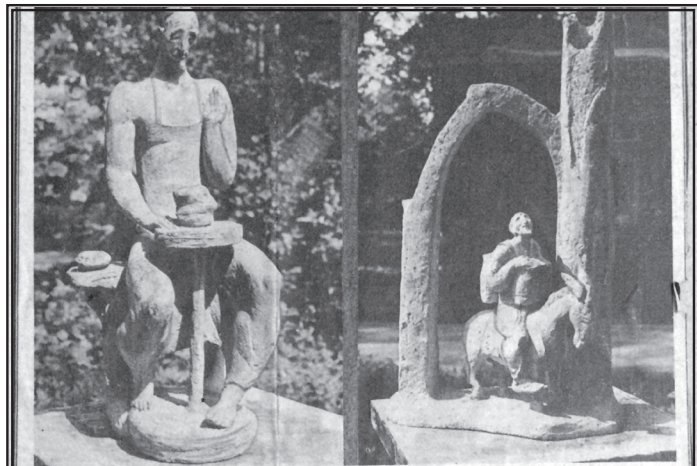
მცირე პლასტიკის ნიმუშებიდან ასევე მისი ორი ნამუშევარი შეიძინა მოსკოვის აღმოსავლური კულტურის მუზეუმმა, ხოლო სამი კი ტრეტიაკოვის გალერეამ. დღეს ნ. ბანძელაძის მცირე პლასტიკის 30 ნიმუში დაცულია ტაშკენტის სამხატვრო მუზეუმში,

ხოლო 20 ქანდაკება კი სამარყანდის ხელოვნების ისტორიის მუზეუმში. მსგავსი ქანდაკებებია დაცული ლატვიის მუზეუმშიც.

ამ ნამუშევრებით, როგორც გაზეთი „პრავდა ვოსტოკის“ კორესპონდენტი ვ. კარიმოვი წერდა: „მოქანდაკე დაუბრუნდა თავის ბავშვობას, სადაც მან საქართველოში, ერთ პატარა სოფელ დერჩის მინდვრებში ნაპოვნი მარმარილოს ქვის ნატეხში პირველად გამოსახა შოთა რუსთაველის შთამბგონებელი სახე.“

შთამბეჭდავ სახვით მანერაში შექმნილმა ამ ქანდაკებამ განსაზღვრა სწორედ მისი შემოქმედებითი გზის დასაწყისიც.

მცირე და დაზოგური პლასტიკის ოთხსამდე ნამუშევრისგან შემდგარი უნიკალური კოლექციის შესაქმნელად მას ქვები საქართველოდან, კერძოდ მშობლიური სოფლიდან მიჰქონდა უზბეკეთში. მაშინ ხელოვნების ამ მოცულობის ნიმუშები ახალი მოვლენა გახლდათ სახვით ხელოვნებაში, რომელიც რთული და უფრო მეტად გამოხატველობითი ხასიათისაა. ამ ნამუშევრებიდან აღსანიშნავია „ნასრედინი ასწავლის ვირს კითხვას“, „უზბეკები ხუმრობენ“, „ბედნიერება“, „გონჩარი“,

— В мире прекрасного —

ГЕРОИ СКУЛЬПТОРА БАНДЗЕЛАДЗЕ

Он взял с моего стола лист бумаги и огромным карандашом стал что-то рисовать. Перечеркнул, взял второй лист. И, когда это повторилось несколько раз, я упрямил его.

— Чего переводил бумагу?

— Он свернул все листы вчетверо и сунул в карман. И ничего не переводил, — сказал он с мягким грузинским акцентом и стал напевать какую-то мелодию.

А однажды я его спросил, как он создает образы своих героев. Нодар Бандзеладзе молча взял с моего стола лист бумаги и, задыхаясь сигаретой, стал молча рисовать. Потом второй, третий лист. Я отодвинул подальше столку бумаги, он улыбнулся и сказал:

— Ты же спросил, как я создаю образы. Вот так, — и он показал разрисованные карандашом листы.

Нодар Бандзеладзе родом из грузинского горного селения Держи. Но, увидев однажды Самарканд, а это почти четверть века назад, он полюбил его и остался в нем жить. Сначала Тбилистскую андеградо художества, художником он стал в Самарканде. Его имя широко известно в республике, он лауреат премии Хамзы, его скульптуры экспонировались на республиканских, союзных, зарубежных выставках и получали восторженные отзывы.

Недавно Бандзеладзе вернулся из Динитарского Дома творчества, где плодотворно прошла его двухмесячная командировка. Он привез много работ, выполненных в шмоте. Часть из них перед вами.

Гончар, древнейшая профессия. Искусство, передающееся из поколения в поколение. Сел потомственный мастер аз гончарный крут-чарх. На секунду задумался. Перед ним кусок глины. Сейчас вырвется чарх и этот бесформенный кусок через несколько минут станет тем, чем

будет дивиться люди. А может он возьмет и скомкает сделанное — не то, не так — и начнет заново. Все может быть. И долго еще будет крутиться чарх и радовать людей творчеством мастера.

Утонула послушный инаш Насретдина туло в книгу, а хомини его похваливает: «Уница! Ай-да молодец!» Да громко так, чтобы все слышали, как он обучает читать инаша. Услышали бы и передали омиру. И передали. Диву дали светлейший и приказал доставить Ходжу по дворцу. Тут они и поспорили. В чем закончилась спор? Да все в том, как в очередной раз Насретдин одурачил эмира.

А вот другой сюжет, связанный с национальным героем. Называется он «Насретдин приехал в Самарканд». На лице удивление, восторг: «Бай! Бай!» — произносит он, глядя на минерты, порталы и купола Регистана, а может, на вереницу красивейших сооружений гробницы Гур-и-Амира или усыпальницу Тимуридов. «Вот это красота!» Как вы думаете, почему он полнейший, желтый хурдуки завалил на себя? Конечно. Чтобы инашу было легче. Таков он, Насретдин афанди.

А этот старей — из серии «Аскина». Вальнуть на его усталище от смеха лицо. Это аския довела его до такого состояния. Он уже не в силах громко, раскатисто хохотать — устал. Он уже держится за живот и, чутьочку прихватив рот, хихикает — так удались аския!

У Бандзеладзе своя потеря, свой маера. От его работ вост добром, юмором. Он хорошо изучил наш край, знает его историю. Его герои — обыкновенные грузинские и литературные персонажи.

В. МИПАРОВ.

НА СНИМКАХ: работы скульптора Н. Бандзеладзе

„ნასრედინი სამარყანდში“, „ნასრედინს არა აქვს სახლი“ და სხვა.

იუმორის ნაპერწკლებს აფრქვევენ და ერთმანეთს ალერსით ებაასებიან პერსონაჟები კომპოზიციაში „უზბეკები იცინიან“, რომელიც ძალზე შთამბეჭდავია სახეების მიმიკური გამომეტყველებით, სამოსელთა ინდივიდუალურობით, პოზებისა და შესტების განუმეორებლობით. ეს კომპოზიცია უნებურად გაგონებთ ნოდარ

დუმბაძის ცნობილი ნაწარმოების გმირებს ენაკვიმატ ილიკოსა და ილარიონს, ონავარ ზურიკელას, რომლის ეროვნული ხასიათის თავისებურებანი ასე კარგად გამოკვეთა მოქანდაკე მერაბ ბერძენიშვილმა „მზიურში“ დადგმულ მემორიალში.

თავისი ბუნებრივობითა და მოკრძალებულობით ხიბლავდა სამარყანდში ჩასულ ტურისტებს სკულპტურა „ნასრედინი ასწავლის ვირს კითხვას“.

მცირე პლასტიკაში მუშაობისას მიღებულმა გამოცდილებამ განსაზღვრა მისი შემოქმედებითი გზის სიახლე, ორიგინალობა და საკუთარი ხელწერა.

„После длительного перерыва, я возобновил работу над скульптурой малых форм. Скульптура малых форм, тогда в СССР не так было развита: - Его сравнивают некоторые искусствоведы, с декоративно прикладным искусством. Но я думаю, что наоборот, -

декоративно прикладное искусство скорее всего все больше тяготеет над скульптуры малых форм.“

ნოდარ ბანძელაძე მშობლიურ სოფელ დერჩში მოძიებულ ქვებზე საინტერესოდ მოგვითხრობს თავის ავტობიოგრაფიულ ნარკვევში: „ქვებით დაზურგული საკუთარი ავტომანქანის საბარგული მებაჟეთა განცვიფრებასა და ირონიულ ღიმილს იწვევდა.

– რა არის ეს? - გაკვირვებული მეკითხებოდნენ.

– ვერ ხედავთ ქვებია, - ვპასუხობდი მათ.

– რისთვის გჭირდება ისინი?! -

ანებს, რომელთა მადლი ჩემს ცხოვრებაში დღესაც ჩაუმქრალ ვარსკვლავებად ანათებენ.

გაირკვა, რომ მაშინდელ სამხატვრო აკადემიის რექტორს აპალონ ქუთათელაძეს თხოვნით მიუმართავს მოსკოვში კულტურის მინისტრ ფურცევასათვის, რათა გამორჩეული ნიჭით დაჯილდოვებულ აბიტურიენტებისათვის ყოველ ფაკულტეტზე დამატებით თითო ადგილი დაეშვათ. ამ გზით გავხდი აკადემიის სტუდენტი“ (გვ. 9-10).

მოქანდაკე დუხუ ქობალიამ მოიგონა, რომ სტუდენტობისას ის და ნოდარ ბანძელაძე თუ როგორ იყვნენ გატაცებულნი ალპინიზმით: „60-იან წლებში ალპინისტთა სექციები ფუნქციონირებდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, პოლიტექნიკურ ინსტიტუტსა და სამხატვრო აკადემიაში. ამ უკანასკნელში სექციას ხელმძღვანელობდა აკადემიის სტუდენტი მიტო დანგაძე, რომელიც შემდეგში სპორტის ამ სახეობაში საერთაშორისო კლასის ოსტატი გახდა. აკადემიის სტუდენტობა სექციას ხუმრობით „მიტოს კლუბს“ ეძახდა...“

„მოყვარული მთასვლელე-ბი თავდაპირველად ყაზბეგში მიგვეყავდა, სადაც ხუროს მწვერვალს იპყრობდნენ. იმ დროს სჭირდა სატრანსპორტო საშუალებები და თბილისიდან ყაზბეგში ჩასვლას უფრო ადვილად ვახერხებდით. ნოდარ ბანძელაძე ჩვენი სექციის წევრი იყო და როგორც მთიან სოფელში გაზრდილს, მუხლიც კარგად უჭრიდა,“ — იხსენებს ალპინიზმის ფედერაციის მაშინდელი წევრი მიტო დანგაძე, რომელიც აკადემიაში რამდენიმე წელი ხელმძღვანელობდა სექციას მისი პირველი ფუძემდებლის ფაჩუაშვილის შემდეგ.

1990 წელს, გამოჩენილი უზბეკი პოეტის, მოაზროვნის, სახელმწიფო მოღვაწისა და დიდი ჰუმანისტის ალიშერ ნავოის (ნიზამ ალ-დინ მირ ალიშერ), დაბადებიდან 550 წლის იუბილესთან დაკავშირებით ტაშკენტში გამართულ კონკურსში გამარჯვებულმა ჩვენმა თანამემამულემ და მისი თანამოსაქმეების „სამარყანდელი“ ჯგუფის წევრებმა: ეინულა ალიევა, ვასილი დეგტიარევა ტაშკენტის ცენტრალურ პარკში აღმართეს პოეტის 22-მეტრიანი მონუმენტი, რომელიც შადრევის, ყვავილნარისა და მუსიკის ფონზე განუმეორებელ კომპოზიციას ქმნიდა. ბრძენკაცის ნათელ მზერაში იკითხებოდა მისი შემოქმედების მაღალი სულიერება. ქანდაკებაზე მუშაობისას სკულპტორი ალიევი ამბობდა: „ბანძელაძე ძეგლის — ბალავარია, დეგტიარევი — შენობის კარკასი, მე კი — ცალკეული მოსართავი მასალა“. უზბეკეთში „სამარყანდელეობად“ მონათლულ ამ ჯგუფს ყველა ასე უწოდებდა.

აღნიშნულ კონკურსთან დაკავშირებით მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძე წერდა: „კონკურსის შესახებ „სამარყანდელთა ჯგუფმა“ შემთხვევით შევიტყვეთ. კერძოდ, ჟიურის გადაწყვეტილების ბოლო წუთებში. ამისდა მიუხედავად სამივემ გადავწყვიტეთ მიგველო მონაწილეობა. კონკურსში 46 პროექტი და მისი ავტორი იღებდა მონაწილეობას. ჟიურის შემადგენლობაში შედიოდა 40 პროფესორი მოქანდაკეთა, არქიტექტორთა და ინჟინერთა სახით. პირველსავე გასვლაზე ჩვენმა ნამუშევარმა მიიქცია ყურადღება,

Гог Алишера Навои

● На недавней пресс-конференции, посвященной подготовке к празднованию 550-летнего юбилея Алишера Навои, было сообщено о начале сооружения ему памятника в таджикском парке имени Ленина. Его авторы — группа самаркандских мастеров во главе Э. Алиева, Н. Бандзеладзе и В. Дегтярева.

О конкурсе самаркандцы узнали случайно, буквально накануне заседания жюри. И все-таки решили попытаться: подготовили конкурсные модели и выехали в Ташкент.

В конкурсе принимали участие многие известные столичные скульпторы, и у каждого своя продуманная концепция, свое восприятие образа великого поэта и мыслителя. Но члены комиссии остановились на модели самаркандцев — она более других отвечала требованиям конкурса. Хотя и замечаний было высказано предостаточно, Недоработки, впрочем, вполне объяснимы, если учесть лимит времени. Теперь же скульпторы получили возможность внести необходимые поправки, углубиться в образ.

Дважды обсуждалась на комиссии и рабочая модель. Определилась творческая группа, которой предстоит

сооружение архитектурно-скульптурного комплекса в парке — скульпторы, архитекторы, инженеры. Возглавил ее главный архитектор Ташкента Дильшод Вахидович Латипов.

Что представляет собой задуманный комплекс? Двадцатидухметровая ротонда с

Сложилась эта группа еще в 60-х годах. Эниулла Алиев и Василий Дегтярев приехали в Самарканд после окончания Ташкентского театрального художественного института. Нодар Бандзеладзе — Тбилисский художественной академии. Азербай-

ПОБЕДА

восемью колоннами — на них держится большой бюзовый купол. В ротонде скульптура Алишера Навои с посохом и книгой в руках. С одной стороны ротонды спадает каскад воды в озеро, с другой — четыре небольших фонтана с зеркалами воды, аллеи, цветники.

Самаркандские скульпторы предложили и концепцию будущего национально-парка имени Навои, который станет как бы отправой для комплекса. Она предусматривает малые архитектурно-скульптурные формы, воспроизводящие героев прозаических великого поэта.

Работа эта рассчитана на десять — пятнадцать лет. Имена победителей конкурса хорошо известны в республике — их скульптурно-оформительские работы украсят многие села и города — Ташкент, Самарканд, Бухару, Нарши и дру-

жаница, русского и грузина объединило искусство, которому они одинаково преданы. Сложившись триумфатор Алиев образно сравнивает со зданием: «Бандзеладзе — фундамент, Дегтярев — каркас строящегося здания, я — отделочный материал». В принципе он точно подметил, что в чем сильнее. Но художники не разграничивают свои функции, а работают вместе от начала до конца.

Они могут спорить часами, горячо отстаивая каждый свою точку зрения, и только поздним вечером вдруг вспомнить, что кому-то надо было взять домой хлеба или сходить в аптеку...

Победа в конкурсе была легкой только на первый взгляд. Работали они тайно, закрывшись в двух мастерских: что подделывал, художники — народ суверенный. Разве что мне доверяли инт-

да наблюдать за работой. Три месяца, пока рабочая модель не была принята, не знали покоя. Так что победа выстрадана, оплачена не утомимостью, настойчивостью, веной неудовлетворенностью сделанным. Верю, они еще не раз порадуют нас плодами своего творческого вдохновения.

В. КАРИМОВ.
Соб. корр. «Правда Востока», Самарканд.
НА СНИМКЕ: рабочая модель памятника А. Навои.
Фото Д. МИХАЙЛОВА

რამაც ტაშკენტის მოქანდაკეთა ხმაური გამოიწვია: „ნუთუ, უზბეკეთის დედაქალაქში აღარ მოიძებნება პროვინციულ მოქანდაკეებზე უკეთესი სპეციალისტიო?! მათ განცხადებით მიმართეს უზბეკეთის ცენტრალურ კომიტეტსა და მინისტრთა საბჭოს. კონკურსი ხელმეორედ ჩატარდა. მასში მონაწილეობას დებულობდა უზბეკეთის პრეზიდენტი კარიმოვი. იგი ჩვენს ნამუშევართან გაჩერდა, ხელი დაადო და განაცხადა: „აი, ეს დამტკიცდება! ღმერთით... და გაიღიმა“ (გვ.34).

ჩვენი ჯგუფი ამ გადაწყვეტილებამ კიდევ მეტი პასუხისმგებლობის წინაშე დააყენა. და, როგორც გახეთ „პრავდა ვოსტოკას“ სპეციალური კორესპონდენტი ვ. კარიმოვი აღნიშნავდა: „თბილისის სამხატვრო აკადემიის აღზრდილი ნოდარ ბანძელაძე 60-იან წლებში ჩამოვიდა სამარყანდში და მას შემდეგ მისი შემოქმედებითი ბედი დაუკავშირა უზბეკეთს. ის მეგობრებთან და თანამოსაქმეებთან - მოქანდაკეებთან ე. ალიევთან, ვ. დეგტიარევთან, ა. ჯიშიაშვილთან ერთად მონაწილეობდა ჩვენს სამშობლოში მთელ რიგ გამომსახველობითი ხელოვნების უმაღლეს დონეზე წარმოჩენისათვის.“

ისტორიულად ქართველთა მოძულე მტრის თემურ ლენგის სამშობლოში მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძემ, რაც შექმნა – ყველაფერი სიყვარულით გააკეთა.

„Я видел его с большим молотком в руке, когда ковалась отличная медь для гостиницы „Бухара“, я видел его в рубахе с засученными рукавами в его мастерской на Регистанской улице. Он знает, что такое глина, что такое бетон и металл.“

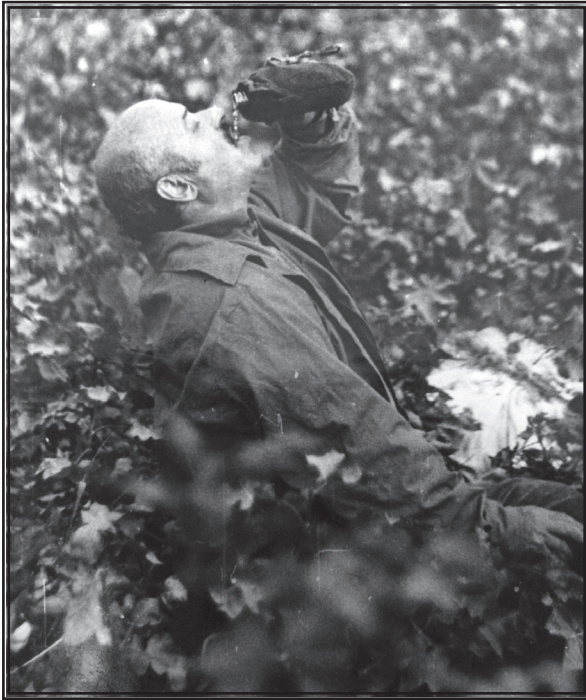

ქართველი მხატვრის ქანდაკებები უზბეკეთის გარდა ასევე დადგმულია მოსკოვში, ბელორუსიასა და თურქმენეთში. აღსანიშნავია მის მიერ შექმნილი საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატის მ. კაუმოვას პორტრეტი და ქანდაკება „წყალი მოვიდა“.

1966 წელს ნოდარ ბანძელაძე დაოჯახდა სამარყანდის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის კურსდამთავრებულ როზა ხუბეცოვაზე. „დაოჯახებამდე სამშობლოში ჩამოვედი და ჩემი გულისნადები მშობლებს გავანდე, რომ ვაპირებდი ოსი ეროვნების ქალის მოყვანას. მამაჩემს ძალზე გაეხარდა და მითხრა: „ჩემი ოცნება იყო, რომ მყოლოდა ოსი ნათესავები, რადგან ტყვარჩელის მაღაროში მუშაობისას მყავდა ერთი ოსი მეგობარი, რომელმაც სიკვდილისაგან მიხსნა“ ...

მეუღლემ ჩემი იმედები გაამართლა და როგორც შემოქმედს, მომცა თავისუფალი სივრცე. მან ყველა საოჯახო საქმე და შეიღების აღზრდა თავის თავზე აიღო.

„1967 წელს როზამ ვაჟი გია მაჩუქა. რამდენიმე წლის

შემდეგ ჩვენი ბედნიერება გახლდათ ულამაზესი ლალის ქვეყნად მოვლენა. დაბადებისთანავე გოგონას კუდუსუნთან სილურჯე დაჰყვა, რომელიც, როგორც გაირკვა, ჩემი მეუღლის ფემიმიობის დროს დაცემამ გამოიწვია. გოგონას ფეხის ადგმა გაუჭირდა და ექიმს მივმართეთ. მან დაგვამწვიდა და წამლები გამოგვიწერა. ერთხანს პატარა ლალიმ მოიკეთა, მაგრამ სილურჯე უფრო გადიდდა და ტკივილიც დაეწყო. ადგილობრივმა ექიმებმა ლენინგრადში წასვლა გვირჩიეს. იქ კი გაგვიცხადეს, რომ გოგონას სიმსივნე ჰქონდა. თვალეში დამიბნეულდა და ლამის წავიქეცი. იმ დღიდან თმები ერთბაშად გამითეთრდა. პროფესორმა დაგვამწვიდა:

- „თქვენ ახალგაზრდები ხართ და კიდევ გეყოლებათ შვილებით“.

ერთ დღეს ლალიმ შემომჩივლა: - „მე-შინია... მე ავად ვარ მამა...“ თვეების განმავლობაში გოგონას სარეცელს არ მოვშორები-

ვართ. ეს იყო ჩვენს ცხოვრებაში ბედისაგან ყველაზე დიდი დარტყმა.

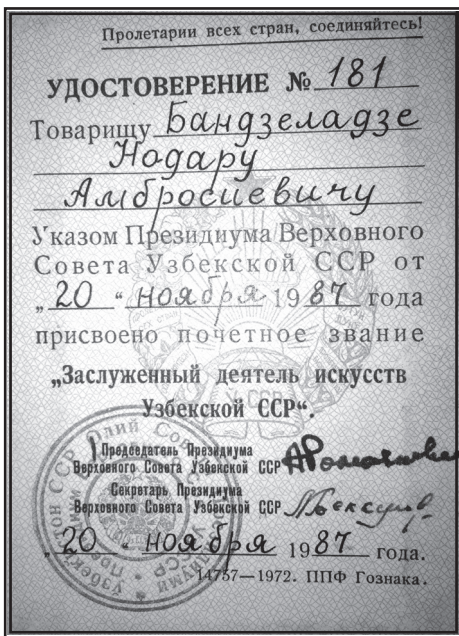
სამსახურში საერთოდ არ გამოვჩენილვარ. სიკვდილის წინ წვნიანი მოითხოვა. როცა ტუჩებთან კოვხით წვნიანი მიუტანეთ, მან პირი გააღო და გარდაიცვალა. სასაფლაოზე მისი ბრინჯაოს ქანდაკება აღვმართე“ (გვ.26-28).

ასეა, როგორც გოეთე ბრძანებდა: „მხატვარი გვჭირდება თვით უდიდესი ბედნიერებისა და უდიდესი უბედურების წუთებშიც კი“.

მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძემ მცირეწლოვანი შვილის დაკარგვით გამოწვეული პირადი განცდები მაღალი ოსტატობით შესრულებულ გოგონას პორტრეტში გამოხატა. ამჟამად, ხეზე შესრულებული ეს ნამუშევარი სამარყანდის ისტორიისა და ხელოვნების მუზეუმშია დაცული.

ნოდარ ბანძელაძეს მერე ქალ-ვაჟი გოჩა და ინა შეეძინა.

1987 წელს ნოდარ ბანძელაძეს 50 წლის იუბილესთან დაკავშირებით უზბეკეთის რესპუბლიკის ცენტრალური კომიტეტის გადაწყვეტილებით „უზბეკეთის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის“ წოდება მიენიჭა. ამასთან იგი გაზეთ „პრავდა ვოსტოკას“ კორესპონდენტის ვლადიმერ კარიმოვისა და მოქანდაკე ვასილ დეგტიარევის თანამონაწილეობით დაჯილდოვდნენ საგზურიით. მთელი ივლისის თვის განმავლობაში მათ

ავტომანქანით მოიარეს ყაზახეთი, კუიბიშევი, მოლდავეთი, პენზა, მოსკოვი, ტულა, ვლადიკავკაზი, ქუთაისი, ბათუმი, თბილისი, ბაქო, აშხაბადი.

მოგზაურობისას ათვალიერებდნენ ღირსშესანიშნავ და ეგზოტიკურ ადგილებს, სწავლობდნენ ხალხის კულტურას, ზნე-ჩვეულებას. მარშრუტი სავსე იყო თავგადასავლებითა და იუმორით: „ერთ საღამოს სასტუმროში ადგილი ვერ ვიშოვეთ და ღია ცის ქვეშ მოგვიხდა გათენება. დილით ქუჩაში შევნიშნე ჭა და წყლის ასაღებად მივედი. უცებ, ქალის ყვირილი გაისმა:

- ვინ მოგცათ წყლის ადების უფლება?
- მეგონა, ხუმრობდა და მშვიდად განვაგრძე წყლის ამოღება. ამ დროს ვასილ დეგტიარევი დაამიყვირა - ქმარი ნაჯახით მორბის, გამოიქეციო.

ეს უკვე აღარ გავდა ხუმრობას. ყველანი ჩაგვტით მანქანაში და მოვუსვით. როცა,იმ ადგილს კარგა მანძილით გავშორდით და სული მოვითქვით. წყლის

გამო იძულებული გავხდით ისევ შევჩერებულიყავით. ამ დროს მილიციის განყოფილება შევნიშნეთ, რომლის წინ ონკანიდან წყალი წვეთავდა.

- შეიძლება წყალი ავიღოთ? - მივმართე მილიციელს.
- რა თქმა უნდა, - გაკვირვებულმა და ცოტა არ იყოს დაეჭვებულმაც გვიპასუხა. მის ირონიაზე იძულებული გავხდი ინცინდენტზე მეამბო. ახალგაზრდა მილიციონერი დაიბნა და გამართლება სცადა:

- ჩვენს ხალხს უყვარს ხუმრობა და ამიტომ უნდა გაუგოთო!

კარგი მაგარი ხუმრობა გამოუვიდა-თქო, გავიფიქრე. საქართველოში, რომ უცნობს წყალი მოეთხოვა, განსაკუთრებით სოფელში - პირველად ღვინით გაუმასპინძლებოდნენ და შემდეგ კი წყალს მიართმევდნენ.

გეზი მოსკოვისაკენ ავიღეთ, მაგრამ სამწუხაროდ, დედაქალაქში არ შეგვიშვეს, რადგან მსოფლიო ოლიმპიადა ტარდებოდა... ჩამოვადწიეთ ორჯონიკიძეში, სადაც დავათვალიერეთ დიდი ქორეოგრაფის კოსტა ხეთაგუროვის სახლ-მუზეუმი.

საქართველოში ყოფნისას ვეწვიეთ წყალტუბოს. ჩემს მშობლიურ სოფელ დერჩში, ვითევზავეთ, შევაგროვეთ სოკო... ორი დღის შემდეგ წავედით ბათუმში, მერე თბილისში, სადაც ორ-ორი დღე გავჩერდით. გზადაგზა გორში დავათვალიერეთ სტალინის მუზეუმი, ელგუჯა ამაშუკელის ქანდაკება და თბილისის ხელოვნების მუზეუმი.

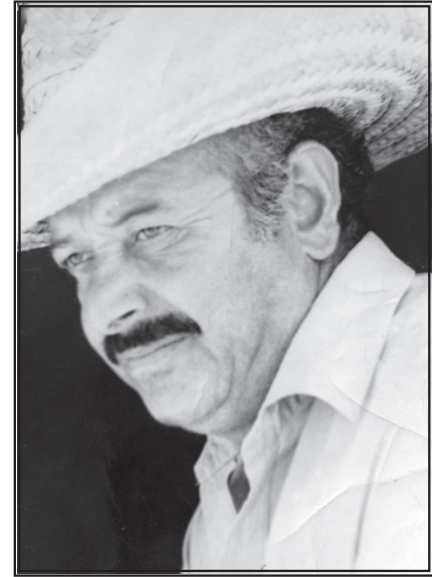
ბაქოდან აშხაბათში ჩავედით. მთელი 600 კილომეტრი უდაბნოში ვიარეთ. ტიალ

მინდორს ნაცრისფერი გადაჰკროდა და იმის მირაჟები გინდებოდა, რომ მიწაზე კი არა, რაღაც შორეულ პლანეტაზე მიცურავდი“ (გვ.39-42).

ჩვენი მოგზაურობის დღიური მთელი კვირის განმავლობაში შუქდებოდა გაზეთ „პრავდის“ კორესპონდენტის ვ. კარიმოვის მიერ ადგილობრივ გაზეთ „ლენინის გზის“ ფურცლებზე.

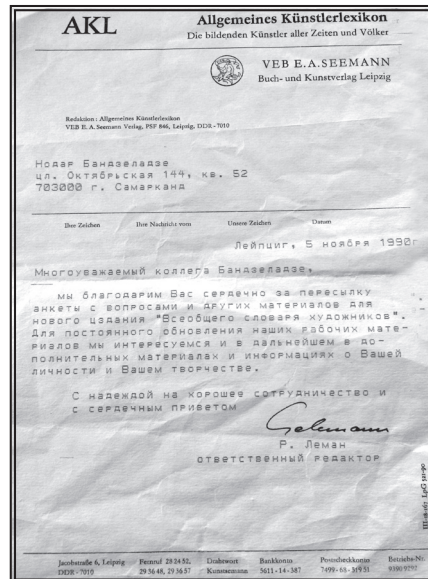
ქართველი ხელოვანის ქვაში, თიხაში, სპილენძსა და ბრინჯაოში შესრულებული ათეულობით ქანდაკება: მონუმენტური სკულპტურული ძეგლი, დაზგური ქანდაკების ნიმუშები, ისტორიულ პიროვნებათა პორტრეტული თავი თუ ტორსი შერწყმული იყო უზბეკი ხალხის ხასიათსა და სულიერებასთან.

და, ამიტომ ამბობდნენ მასზე: „Нодар любит Узбекистан, чувствует и тонко передает своеобразие народного характера.“

მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძის ნამუშევრები, 1992 წელს, გერმანიაში გამოცემულ „მხატვართა საერთაშორისო ლექსიკონში“ შევიდა.

ნოდარ ბანძელაძის ცხოვრება და მოღვაწეობა ორ განზომილებაში მიედინებოდა, რომელიც ნათლადაა ასახული მის რუსულ ენაზე დაწერილ „ავტობიოგრაფიულ ნარკვევში“.

ერთი განზომილებაა მოქანდაკის მძიმე ფიზიკური შრომა, მეორე კი ოჯახსა და სამშობლოში დაბრუნებაზე მოძალებული ფიქრი და მონატრება. მასში გადმოცემული ეპიზოდები ახალ-ახალი შტრიხებით სრულყოფს სკულპტორის პორტრეტს.

დღეს, მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძის მხოლოდ ერთადერთი სკულპტურული პორტრეტია საქართველოში და მშობლიური სოფლის დერჩის სკოლის ეზოში დგას. ავტორმა იგი სამაგალითო თანასოფლელის აკადემიკოსს გიორგი ახვლედიანის ხსონას მიუძღვნა. მთელი კომპოზიცია გადაწყვეტილია ლაკონურად და სიმეტრიულად. მეცნიერის გარეგნულ სიმშვიდეში დიდი შინაგანი ძალა და სიბრძნეა აღბეჭდილი. ავტორმა ხელოვანის სულის სიცოცხლე და ბუმბერაზი მეცნიერის აზრის მოძრაობა ამ ძეგლში ერთმანეთთან ისე შეაწინა და შეასისხლხორ-

ცა, რომ იგი ორივე თანასოფელელის უკვდავების ძეგლად იქცა. სკულპტურული პორტრეტი ავტორმა სამარყანდიდან ჩამოიტანა.

სულ სხვა პიროვნება და გარდასახვაა გამოსატული სინამდვილეში გულდია, დიდი ადამიანური სითბოთი და იუმორით აღსავსე, ქართული ტოლერანტობით გამორჩეული მოქანდაკის მიერ შექმნილ ავტოპორტრეტში. მასში იმდენად მძაფრია მიმიკური დახასიათება ხელოვანის გაორებული ფიზიკური მდგომარეობისა, რომ აშკარად იქმნება შეგრძნება ჰამლეტისეული „ყოფნა-არყოფნის“ ტრაგიზმისა და წარმატალი წამის შეჩერების წყურვილზე...

ნეტავ, ცხოვრებასა და შემოქმედებაში რის შეცვლაზე ოცნებობდა მოქანდაკე?! იქნებ, „სადაურსა სად წაიყვანზე“ – ითხოვდა პასუხს თავის ბედისაგან?!

ან იქნებ, ავტორის შთამაგონებელ და სევდიან სახეზე გავლებული ღრმა ხაზების მიზეზი – სამშობლოს მიმართ მისი გადაუხდელი ვალის წუხილია ასახული?!...

ვინ იცის... ვინ იცის... ვინ იცის...

„Если меня спросили бы счастливый Вы человек, я ответил: - Да, могу с уверенностью сказать. Имею прекрасную жену, прекрасных детей, прекрасную сноху, отличного зятя, красивых внуков.

Добился признания народа - в изобразительном искусстве.

А не счастлив тем, что не жил на своей родине, и ещё тем, что оторван от своих

работ.Работа художника, это его детище тысяча раз облюбованное каждое произведение.

Когда я жил и работал в Самарканде тогда я не чувствовал, и даже не подозревал что так я буду скучать о своих творениях. Когда я приехал в Владикавказ жить, тогда я почувствовал внутреннюю пустоту, отсутствие своего духовного наследства.“

ნოდარ ბანძელაძემ სამშობლოში 26 წელი იცხოვრა. 37 წელი საქართველოს გარეთ, აქედან ყველაზე მეტი უზბეკეთში დაჰყო, მაგრამ სამშობლოს გრძნობა ყველგან თან ახლდა. თუმცა მისი სულიერი შემოქმედების მთელი ნაწილი სხვა ერს მიუძღვნა.

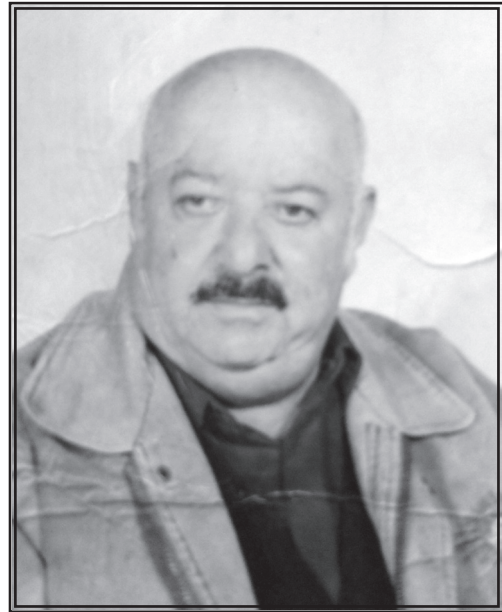
და, როგორც მისაკო წერეთელი განმარტავდა: „ერის წინაშე სამსახური თავისთავის წინაშე სამსახურია და ამასთანავე, შემოქმედება, შექმნა მომავლისა.“

ჩანს, ამას გვიან მიხვდა...

„90-იანი წლების დროს ნოდარ ბანძელაძეს შემთხვევით რუსთაველზე „ზარია ვოსტოკას“ რედაქციის კუთხესთან შევხვდი. ის სამხატვრო აკადემიიდან კიბეებით ჩამოდიოდა. დიდი ხნის უნახავი თანაკურსელები ერთმანეთის ხილვამ ძალზე გაგვახარა. ნოდარმა მიაჩნო, რომ „უზბეკეთში კარგად აეწყო მისი შემოქმედებითი მოღვაწეობა. ბევრი შეკვეთები ჰქონდა. აწყობდა გამოფენებს ევროპასა და აზიაში...“ მაგრამ სამშობლოში დაბრუნება მაინც წყურთდა... ნოსტალგია სულ სხვა ყოფილათ, – ისეთი ტკივილით წარმოთქვა, გეგონებოდათ, გულიც თან ამოაყოლაო. მას შემდეგ იგი აღარ მინახავს,“ – მოგვითხრო ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ, სამხატვრო აკადემიის პროფესორმა რომა ცუხიშივილიმა.

მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძის გადაწყვეტილებაში თუ გრიგოლ რობაქიძის სიტყვებს გავითვალისწინებთ, არაფერი იყო უცნაური, რადგან „ქართველები ატავიზმით დაავადებულნი და ოდითგანვე საკუთარ მიწა-წყალზე მიჯაჭვული ერი ვართ“...

საბჭოთა ერების ძმურ ოჯახად ერთად ყოფნის ხუხულას დანგრევისა და ჩამოშლის შემდეგ ნოდარ ბანძელაძემ ოჯახთან ერთად უზბეკეთი დატოვა და 1995 წელს სამშობლოს მიაშურა, მაგრამ საქართველოში ჯერ კიდევ არასტაბილური ვითარების გამო დროებით მეუღლის სამშობლოში შეჩერდა. ბარიერს მეუღლის ეთნიკური ოსობა უქმნიდა და ვეღარ გარისკა.

ოსეთში მოქანდაკეს თითქმის თავიდან მოუხდა შემოქმედებითი საქმიანობის დაწყება. მიუხედავად წინააღმდეგობისა ნოდარ ბანძელაძემ მაინც შეძლო 1995 წელს ოსეთის სამხატვრო კავშირის მიერ მოწყობილ გამოფენაში მონაწილეობა. 1997 წელს კი ჩრდილოეთ ოსეთის დღეების დეკადაში, რომელიც მოსკოვში გაიმართა წარდგენილი იყო მისი 7 ნამუშევარი. ამას ზედ ემატებოდა ნართული ეპოსის ამსახველი ხუთი მცირე ზომის ქანდაკება.

შეუძლებელია, არ შევეხეთ ნოდარ ბანძელაძის ავტობიოგრაფიულ ნარკვევს, რომელშიც მოქანდაკე თავის ლიტერატურულ გემოვნებას, ალღოს და ერუდიციას წარმოაჩენს. ყოველივე ეს კი მას საშუალებას აძლევდა ადვილად დაენახა ახალი, გაერჩია ყალბი და ორიგინალური ერთმანეთისაგან. და, ასევე განესხვავებია დრომოჭმული და აქტიური პროცესები.

ნარკვევის წერა ავტორს 1999 წელს დაუწყო, სადაც იგი მუხლს იდრეკს ჭეშმარიტი ხელოვნების წინაშე, ხოლო ხავსმოდებულს კი მტკიცედ უარყოფს. რამეთუ მოქანდაკე წინასწარ ჭკვრეტდა და აანალიზებდა, რომ ხელოვნებაში სიყალბე ბოლომდე დროის გამოცდას მაინც ვერ გაუძლებდა და წარმატალ ხელოვნებად იქცეოდა.

ნოდარ ბანძელაძე საბჭოთა პერიოდში მოღვაწეობდა უზბეკეთში. მას გარკვეულ წილად უხდებოდა კონიუნქტურასთან შეგუება და ასე თუ ისე დამორჩილება, მაგრამ სიმართლის თქმას სტრიქონსა და სტრიქონს შორის, ქვეტექსტებით მაინც ახერხებდა სატირისა და იუმორისტული ტენდენციების გამოყენებით. რაც შეეხება, პარტიულ-ნომეკლატურულ მოხელეთა საქმიანობას, ეტყობოდა, რომ მას ნარკვევის ავტორი ახლოს იცნობდა. ალბათ, ამიტომაც ხელეწიფებოდა მათი ცხოვრებისა თუ მოღვაწეობის ნიუანსებისა და წვრილმანი დეტალების რეალურად აღწერა, რადგანაც კარგად იხედებოდა იმ სამყაროში, რითაც ისინი სულდგმულობდნენ.

ბუნებრივია, ეს კარგად გამოუდიოდა იმ ხელოვანს, რომელიც ქვაში, რკინაში, თიხასა თუ ხეში ადამიანთა განცდებს ერთი ხელისმოსმით ამეტყველებდა.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ავტობიოგრაფიულმა ნარკვევმა კიდევ უფრო მეტი შტრიხებით შეავსო ხელოვანის პორტრეტი.

მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძეს არავის შუქი არ მოუპარავს, არავის თანამგზავრი არ გამხდარა, საკუთარი ორბიტა ყველასაგან დამოუკიდებლად გაიჩინა და 30 წელი ანათა სხვის მიწაზე...

საბოლოოდ, სამშობლოში მომავალი ხელოვანი, 2000 წელს, დარიალის ხეობაში ტრაგიკულად დაიღუპა. მაგრამ, როგორც შემოქმედი უკვდავი დარჩა, რამეთუ შემოქმედება ხომ თავისთავად ნიშნავს სიკვდილის მოკვლას...

ასე რომ, დღეს, მარადისობაში გადასული ნოდარ ბანძელაძე და მისი დერჩის ქვების დაღადისი კვლავ და კვლავ განაგრძობენ სიცოცხლესა და უკვდავყოფენ ხელოვანს.

შტრიხები პორტრეტისათვის

უშა აზიაში ტურისტული მოგზაურობისას უზბეკეთის უძველეს ქალაქებში ბუხარა, სამარყანდსა და ტაშკენტში ჩემი ყურადღება მონუმენტურმა ნამუშევრებმა მიიქცია... ქანდაკებები დეტალების სიუხვით არ გამოირჩეოდა... ხელოვანი გამომსახველობისათვის მხოლოდ იმ მინიმუმს გეთავაზობდა, რაც სჭირდებოდა სათქმელის გადმოსაცემად, მაგრამ მისი ყოველი ნიუანსი იმდენად ტევადი გახლდათ, რომ სისავსის შეგრძნებას უჩენდა მნახველს...

ჩემდა გასაოცრად, ავტორი ქართველი მოქანდაკე აღმოჩნდა...

ნოდარ ბანძელაძის ძეგლა დავიწყე... იგი წყალტუბოსა და მის ზონაში შემაგავლ სოფელ დერჩიდან აღმოჩნდა...

და, ორი წლის შემდეგ, კვლავ დავადექი სამარყანდის გზას, ზუსტი მისამართითა და დერჩის სკოლის დირექტორის გელა კაკიტაძის წერილით...

იღვა საბედისწერო დეკემბრის ბოლო დღეები... სამარყანდში, ქალაქის ცენტრში, ოქტომბრის ქუჩის 144 ნომერს ადვილად მივაგენი... რვასართულიანი სახლის მეხუთე სართულზე №52 ბინა მოვიძიე... ზარის ხმის დუმილმა, ხანგრძლივმა დუმილმა ჩემი რესპონდენტის არყოფნა მაცნო...

იმავე სართულზე მეზობელს საშველად მივმართე, კარი უზბეკმა მამაკაცმა გამიღო. გავეცანი და უცებ ისეთი გარდასახვა მოხდა, რომ უნებურად ნოდარ ბანძელაძის ფიგურები „უზბეკები იცინიან“ დამიდგა თვალწინ...

აღამიანები ძალიან ხშირად პირობითად იცინიან, მაგრამ ქანდაკებისა და ჩემს წინ მდგომ მასპინძლის თვალები და ბაგეები ერთ განცდას გადმოცემდნენ...

მამაკაცმა მშობლიურ ენაზე ოჯახის დანარჩენ წევრებს მოუხმო და ისინი კართან

მოსვლისას დიდი ხნის უნახავი ნათესავით გადამეხვეინენ... ოთახში ციმციმ შემიპატიჟეს...

ამ სიტუაციაში თავი შინაურულად ვიგრძენი, რადგან ისეთი სიყვარული, სითბო, უშუალოება და გულწრფელობა გამოსჭვიოდა მასპინძელთა მიხვრა-მოხვრაში, რომ ბარიერი ჩვენს შორის მაშინვე გაქრა...

ეს იყო ქართული სტუმართ-მასპინძლობის ტიპიური ნიმუში. კარიმოვები რძის კომბინატის მუშები აღმოჩნდნენ...

აშკარა იყო, რომ ნოდარ ბანძელაძე არ ეტანებოდა მრისხანე და ფუფუნებით გაზულუქებულ პარტიულ ბიუროკრატებთან მეგობრობასა და მათ გარემოცვას. იგი ეტყობოდა შეჩვეული იყო სხვადასხვა ეროვნების მეგობრებს და თავისუფალ, უბრალო ადამიანებს, რომლებიც არც კეკელუცობაზე ფიქრობდნენ და არც ნიღბის ტარებით იყვნენ დაკავებულნი. მოქანდაკეს ყველაზე მეტად ნამდვილი ადამიანი სჭირდებოდა, რადგან ხელოვანისათვის მთავარი იყო რეალიზმი...

დღესაც არ მაგიწყდება უზბეკი მასპინძლის გულწრფელი სიტყვები: „ნოდარი ნამდვილი ჯიგიტია... მისი თანამემამულე ჩემი სტუმარიცაა, რადგან ჩვენი ლუკმა განუყოფელია...“

რამდენიმე ხნის შემდეგ ჩვენ ნოდარ ბანძელაძის მეუღლე ქ-ნი როზა და მისი ულამაზესი 16 წლის ქალიშვილი ინა შემოგვიერთდა. მათგან შევიტყვე, რომ მოქანდაკე გერმანიაში, ლაიფციგში „მხატვართა საერთაშორისო ლექსიკონის“ პრეზენტაციაზე გახლდათ მიწვეული.

უზბეკ მასპინძლებს გვიან საღამოს ძლივს დავეხსენით...

შუალამემდეგ საუბარს შევეყვით. ქალბატონ როზა ხუბეცოვას მაშინდელ ორჯონიკიძის ქართულ სკოლაში უსწავლია, რამდენადაც მაგონდება ბებიითაც ქართველი ყოფილა... მათი უფროსი ვაჟები დაოჯახებულნი იყვნენ და პატარა ბანძელაძეებს ზრდიდნენ...

მრავალსულიანი ოჯახი უკვე აპირებდა საქართველოში გადმოსვლას. ძირითადი ნივთები თითქმის ჩალაგებული ჰქონდათ. ნოდარი თურმე მწვავედ განიცდიდა სამშობლოში მიმდინარე ძმათა მკვლელ პროცესებს...

– „მთელ დამეებს ბორგვაში ატარებს... მისი ბალიში ასეთი სველი პირველი გოგონას დაღუპვის დროსაც არ მინახავს... სამშობლო მიხმობსო მეუბნება... ამქვეყნად ვერაფერმა შეცვალა მისი სამშობლოსადმი უსახდვრო სიყვარული, რომლისკენაც მუდამ ისწრაფვის...“

აშკარაა, ნოდარ ბანძელაძე სულიერ მარტოობას განიცდიდა უცხო მიწაზე... თუ ადრე ნოსტალგიისაგან თავის დასაცავად და არყოფნასთან შესაბრძოლებლად ხელოვნება იყო მისი თავშესაფარი, ამჟამად, სულში გაორმაგებული ტკივილი ჰქონდა

მხოლოდ ჩაბუდებული და უსამშობლოდ ორად გახლეჩილი პიროვნება მეტს ვეღარ უძლებდა...

... და, ახლა, როცა უკვე არსებობდა მიზეზი და სამშობლოსაკენ მიმავალი გზა, ამიტომაც უკან დახევას აღარ აპირებდა...

საქალაქთაშორისო ზარმა ჩვენი საუბარი შეწყვიტა... ნოდარმა, როცა ჩემი ჩამოსვლის მიზეზი გაიგო, აღელვებულმა მაშინვე მკითხა: - „ეს, რა ხდება თბილისში?!... იქნებ, სიმართლე თქვენ მაინც გამაგებინოთ... „მსოფლიო მხატვართა ლექსიკონის“ წარდგენა ორ დღეში დაიხურება... თუ მოვახერხებ დილითაც გადმოვფრინდები...“

ვერ გავუპირდი... „რა გითხრათ, რით გაგახაროთ“, - ილიას თქმისა არ იყოს, ორივე მხარეს საქართველოს ბედკრული შვილები იდგნენ და ამიტომაც დიალოგი სამერმისოდ გადავუდევნი... თან ჩემი თვითმფრინავის რეისიც გაურკვეველი იყო, რადგან თბილისში ზეცა იწვოდა და ფრენებიც თითქმის გაუქმებული იყო...

მას შემდეგ, მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძისა და მათი ოჯახის ამბავი სულ მაწუხებდა... პირად არქივში სასოებით ვინახავდი მისი ნამუშევრების ფოტოებს, რომელიც ქალბატონმა როზამ წამოსვლისას გადმომცა...

და, დღეს, არშემდგარი დიალოგისა და სამარყანდში სტუმრობის ამბავის შტრიხებით ვეცადე შემევესო მოქანდაკე ნოდარ ბანძელაძის პორტრეტი, რომელიც ყველგან დიდი ღირსებით ატარებდა ქართველი კაცის სახელს.

იგი, მართლაც „სამარემდის მთლიან ადამიანად დარჩა, როგორც ზოდი ოქროსი“...

ლალი თაღა კვადკე
უკონალოსტი.

თითოეული ადამიანის ისტორია ეპოქის ისტორიაა

ქართული კულტურის ნაკვალევის ძებნა და კვლევა, გარდა სამეცნიერო მნიშვნელობისა კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა შენახვის საქმეცაა და ქვეყნაში მიმდინარე საგანმანათლებლო პროცესებში მონაწილეობაც.

20-ესაუკუნის 20-იანი წლებიდან დღემდე ქართულ სახელმწიფოსა და საზოგადოებაში მიმდინარე უმნიშვნელოვანეს პროცესებს თან ახლავს სერიოზული სიძნელები, რაც სოციო-კულტურული კონტექსტის გათვალისწინებით ცალკე კვლევის საგანია, სადაც უმთავრესი როლი ადამიანს და პიროვნებას უჭირავს. პირადი წერილები, ბიოგრაფიული მასალები და ეპისტოლარული მემკვიდრეობა საშუალებას იძლევა ამა თუ იმ ადამიანის შემოქმედებითი ფაქტების მიღმა დავინახოთ ეპოქალური მნიშვნელობის მოვლენები, მიზეზები და შედეგები.

თითოეული ადამიანის ისტორია ეპოქის ისტორიაცაა, ფრაგმენტულად მოთხრობილი ინდივიდუალური ამბები ქვეყნის ერთიან სურათს ქმნის და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ერთიანი თხრობის გადმოცემაში.

„ყოველი ერი თვისის ისტორიით სულდგმულობს. იგია საგანძე, საცა ერი პოულობს თვისის სულის ღონეს, თვისის სულის ბგერას, თვის ზნეობითს და გონებითს აღმატებულებას, თვის ვინაობას, თვის თვისებას. ჩვენის ფიქრით, არც ერთობა ენისა, არც ერთობა სარწმუნოებისა და გვარ-ტომობისა ისე არ შეამსჭვალეებს ხოლმე ადამიანს ერთმანეთთან, როგორც ერთობა ისტორიისა. ერი, ერთის ღვაწლის დამდები, ერთს ისტორიულს უღელში ბმული, ერთად მებრძოლი, ერთსა და იმავე ჭირსა და ლხინში გამოტარებული – ერთსულობით, ერთგულობით, ძლიერია“ (ი. ჭავჭავაძე 1997:56).

ნოდარ ბანძელაძის ცხოვრება და შემოქმედება ძალიან ჰგავს ქვეყნის ისტორიასაც, ეპოქისეული მოვლენებით გამოწვეული იძულებითი ემიგრაცია შემოქმედმა უზბეკეთში გაატარა, თავისი შემოქმედებითი ცხოვრება უცხო ერის სამსახურში გალია და ისტორიულ პროცესებში მიიღო მონაწილეობა. შემოქმედის მიერ სხვადასხვა მასალასა და მედიუმში შესრულებული ათეულობით ნამუშევარი - მონუმენტურ-სკულპტურული ძეგლი, ქანდაკება, ბარელიეფი, ისტორიულ

პიროვნებათა პორტრეტული თავი თუ კომპოზიციები შერწყმული იყო უზბეკი ხალხის ისტორიასა და კულტურასთან.

ადამიანთა ისტორიების ეპოქალური მსგავსებები, განსაკუთრებით საქართველოს ფარგლებს გარეთ არსებულ ფანჯრებში ჩანს მკაფიოდ. მარიამ მარჯანიშვილის ნაშრომები, წერილები და მონოგრაფიები კიდევ ერთი ნაწილია ქვეყნის ისტორიის ერთიანი სურათის შედგენისა.

მარიამ მარჯანიშვილის მონოგრაფიის „დერჩის ქვების ღაღადისი“ მასალა აუცილებლად დაგვაფიქრებს ქართული სინამდვილის გასააზრებლად და თანამედროვე კულტურული ცხოვრებისა და კულტურის პოლიტიკის გასაუმჯობესებლად, როდესაც ისტორიული დოკუმენტების, ბიოგრაფიული ცნობების, პირადი წერილების, ჩანახატების, ფოტოების გაცნობისას მკვლევარი ყველაზე ახლოს მიდის შემეცნების სუბიექტთან.

ქართული ემიგრაციის ისტორიის კვლევა და ფართო საზოგადოებისათვის გაცნობა საშური საქმეა, სხვა ეპოქებთან შედარებით მრავალმხრივ საინტერესოა მეოცე საუკუნის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირები და ამ პერიოდში სხვადასხვა საბაბით გასული ადამიანები.

ნინო სანადირაძე,
ს. კლოჯინებათძე-კოდნეობის დირექტორი,
თბილისის მუზეუმების გაერთიანების ტერნალოური დირექტორი.

ჩიონის ნაპირებიდან შორეულ უზბეკეთამდე

ბრძან ადამიანები, რომელთა შემოქმედება და სულიერი მდგომარეობა განსაკუთრებულ პირობებში ყალიბდება. მართალია ხელოვნებას საზღვრები არ გააჩნია და აქედან გამომდინარე არც ფიზიკურ მდგომარეობას აქვს მნიშვნელობა, მაგრამ ეროვნულ ნიადაგზე აღმოცენებულ ხელოვნებას სხვა დატვირთვა გააჩნია.

ბნელია, როდესაც ხელოვანს საკუთარ ფესვებს მოწყვეტილს, უცხო მხარეში, უცხო კულტურულ გარემოში მოხვედრილს უხდება მოღვაწეობა და მით უფრო თუ ეს მოღვაწეობა მთელი ცხოვრება გრძელდება.

მსოფლიომ იცის მაგალითები, როდესაც გამოჩენილი მხატვრები, მოქანდაკეები, მწერლები, პოეტები თუ მუსიკოსები ერთი ან ორი წლით კი არა, მთელი ცხოვრებით ტოვებდნენ სამშობლოს. რაღა შორს წავიდეთ და ჩვენი სახელოვანი პოეტი დავით გურამიშვილიც გამოგვადგება ზემოთქმულის დასტურად.

მეოცე საუკუნის ცნობილმა ქართველმა ხელოვანმა, მოქანდაკემ ნოდარ ბანძელაძემ იგივე გზა განვლო, ჩიონის ნაპირებიდან შორეულ უზბეკეთამდე... მისი ხელოვნება სამუდამოდ შეისისხლხორცა ამქვეყანამ და მის განუყოფელ ნაწილად იქცა. ქართული სულისკვეთებითა და ტემპერამენტით გამსჭვალული ნამუშევრები სამუდამოდ დარჩება უზბეკეთის ხელოვნების ოქროს საგანძურში.

როდესაც თვალს ავლებ ნოდარ ბანძელაძის შემოქმედებას, ნათლად დაინახავ ნიჭისა და შრომისმოყვარეობის სინთეზს. ნიჭი ღვთითბოძებული მადლია, რაც უხვად დაებერტყა ხელოვანს. შრომისმოყვარეობა კი პიროვნების საუკეთესო თვისებაა.

არაჩვეულებრივი ხასიათებით გამოირჩევა ბატონი ნოდარის ქმნილებები. ყველა მათგანი უზბეკური სულისკვეთებითაა გაჟღერებული. ეს ენება როგორც მონუმენტურ, ისე მცირე ზომის ქმნილებებს. საოცარი დახვეწილობითა და ფორმათა სრულყოფილი უტრირებით გამოირჩევა ყოველი მათგანი. ისიც ნათლად ჩანს, რომ ფორმათა სტილიზაცია მყარ აკადემიურ საფუძველზეა დაშენებული.

ნოდარ ბანძელაძის შემოქმედება იმთავითვე ორგანულად მიიღო უზბეკურმა ხელოვნებამ. მიიღო და შეისისხლხორცა. ამავე დროს სათანადოდ დააფასა და ღირსეული ადგილიც მიუჩინა თავისი კულტურის საგანძურში.

დასანანია, რომ ნოდარ ბანძელაძის ნიჭი გარკვეულწილად დააკლდა ქართულ კულტურას, მაგრამ ვინაიდან ხელოვნება ურთიერთობის საერთაშორისო ენაა და მას საზღვრები არ გააჩნია, სწორედაც რომ უზბეკეთს გაუმართლა.

ჩვენ კი ისღა დაგვრჩენია, დავტკბეთ ნოდარ ბანძელაძის უაღრესი ნიჭიერებით აღსავსე ხელოვნებით.

გიორგი ჯანთაგაჯა,
მხატვარ-გრაფიკოსი

SUMMARY

MARIAM MARJANISHVILI
Doctor of Philology

THE PLEA OF DERCHI STONES

“Since the time immemorial, the village of Derch has had a distinctive place in this part of Lechkhumi, which is referred to as “an ascend”. Academician Giorgi Akhvlediani said about his native village: “Derch is a pearl in the bosom of Lechkhumi”.

Nodar Bandzeladze was born in this village. He enrolled in Tbilisi Arts Academy in 1957, in Kote Merabishvili’s class. On competition, he was forced to leave his country and become an immigrant, that’s why the Georgian society is not familiar with his creativity as he only lived in his native country for 26 years, while outside his homeland – he spent 37 years. Most of this time he lived in Uzbekistan, but he felt his country wherever he was. However, he dedicated most part of his spiritual creative work to a different nation.

A 15-year-old Nodar Bandzeladze learnt the traditions of national arts in 1952, in Tbilisi I. Nikoladze Arts school. Its roots came from the epic historic myths and tales. Soon, the gifted youth was awarded the scholarship of the founder of the school. His diploma paper – “Thirst” – attracted immediate attention with its expression of his subtle feelings.

Tens of his works on stone, clay, copper and bronze – sculptures, statues, bas-relief, busts, portraits of historical persons or nude torsos – were combined with the character and spirit of Uzbek people.

Ten years later, N. Bandzeladze’s first composition – “Destruction of Basmaches” – made a doctor of arts studies say: “By the full dynamics of creative maturity, this work has proved the great talent of its author”.

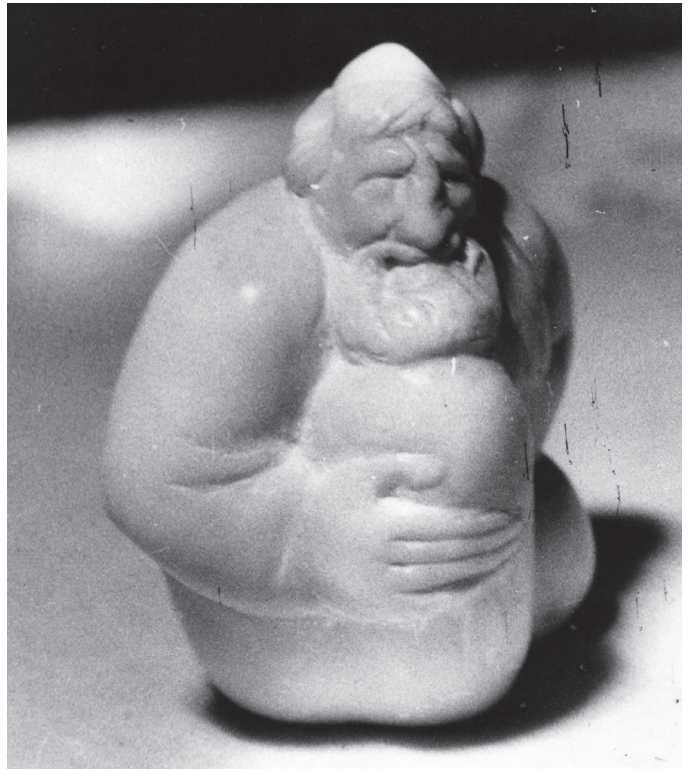
Besides monumental sculptures, he also created small statues. His two works were bought by the Museum of Oriental Culture in Moscow, and three works were bought by the Tretyakov Gallery. Today, about 30 small statues by N. Bandzeladze are preserved in Tashkent Art Museum, and about 20 are kept in Samarkand Art Historical Museum. Similar statues are preserved in museums in Latvia.

In general, Nodar Bandzeladze created the collection of up to 400 small statues and busts.

Скульптура
Sculpture

ქანდაკეობა

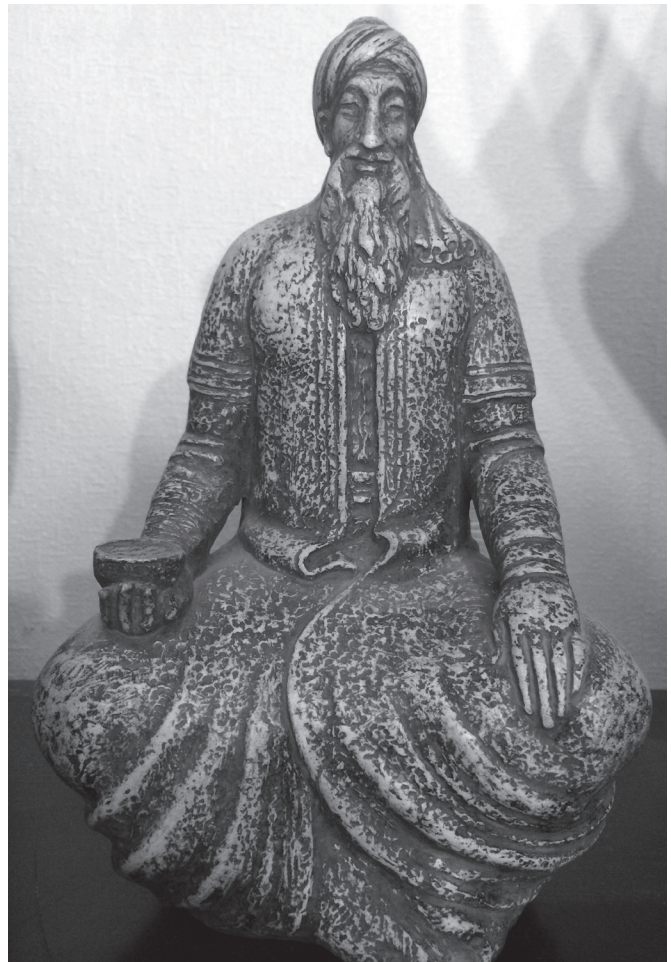

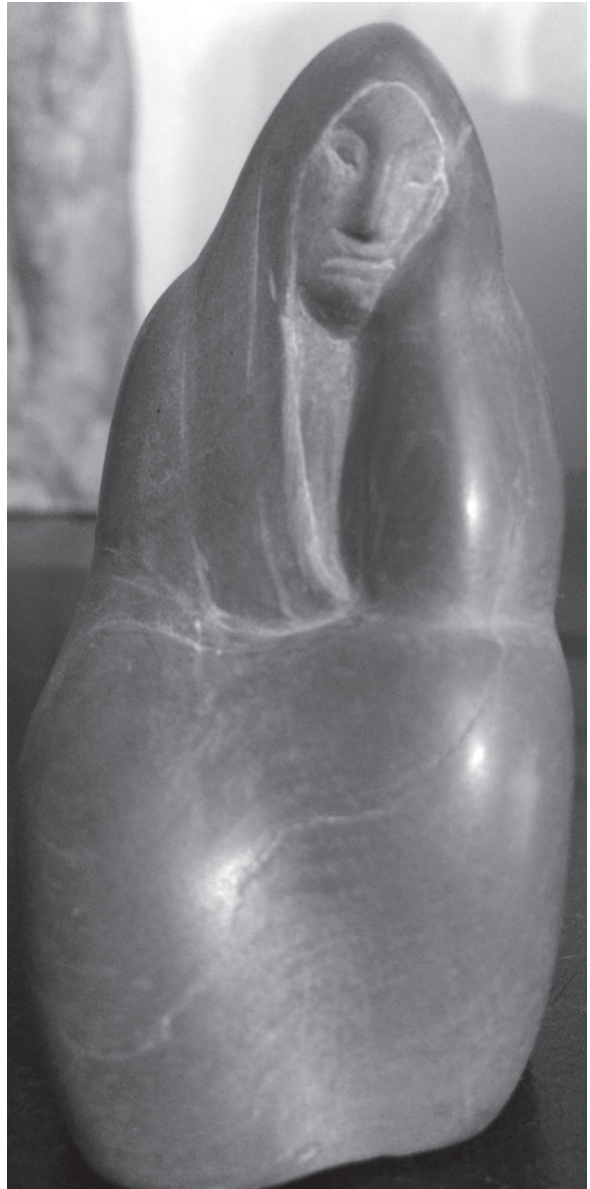
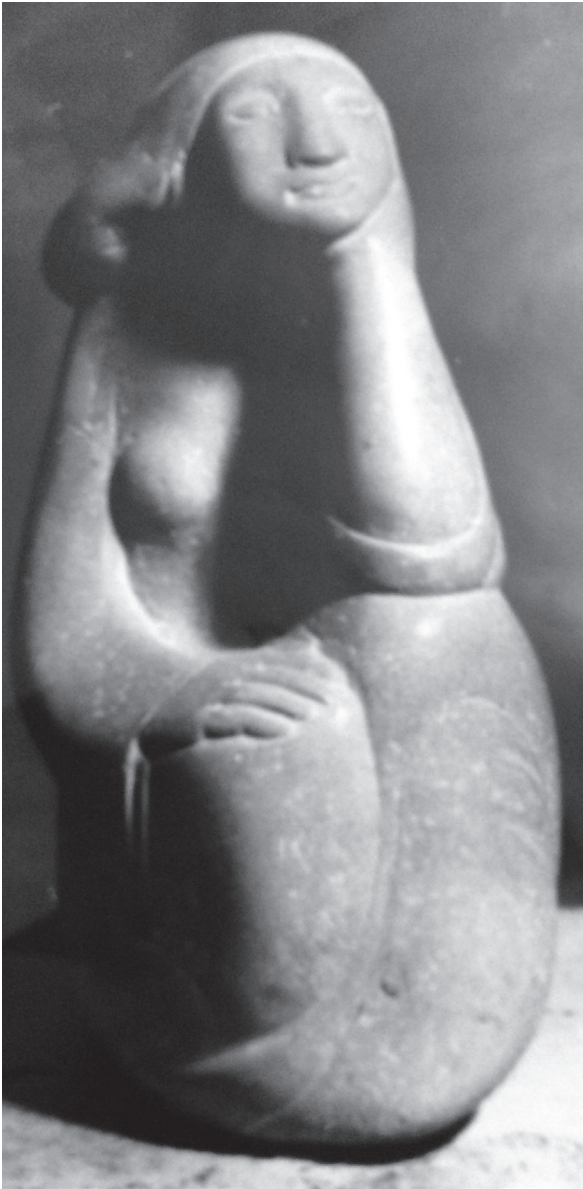

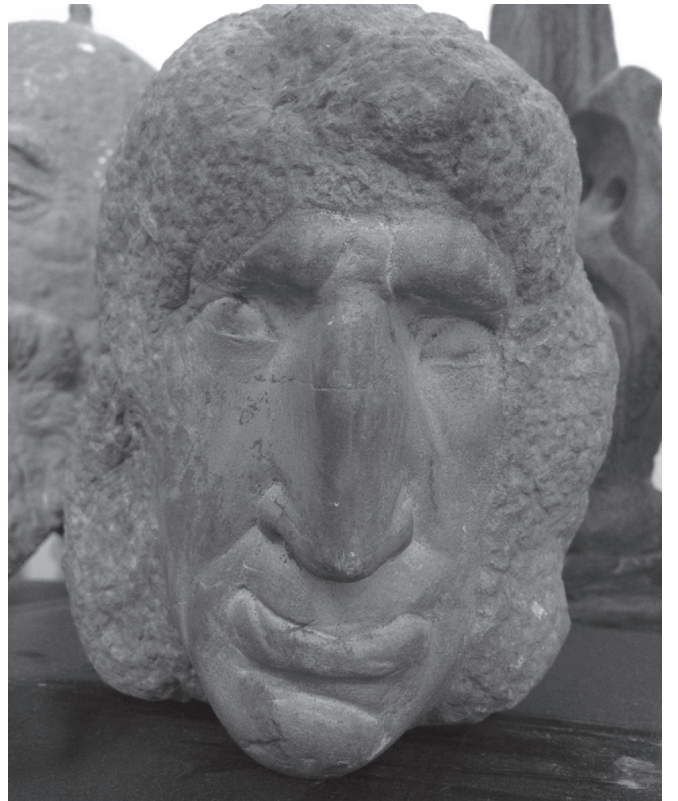

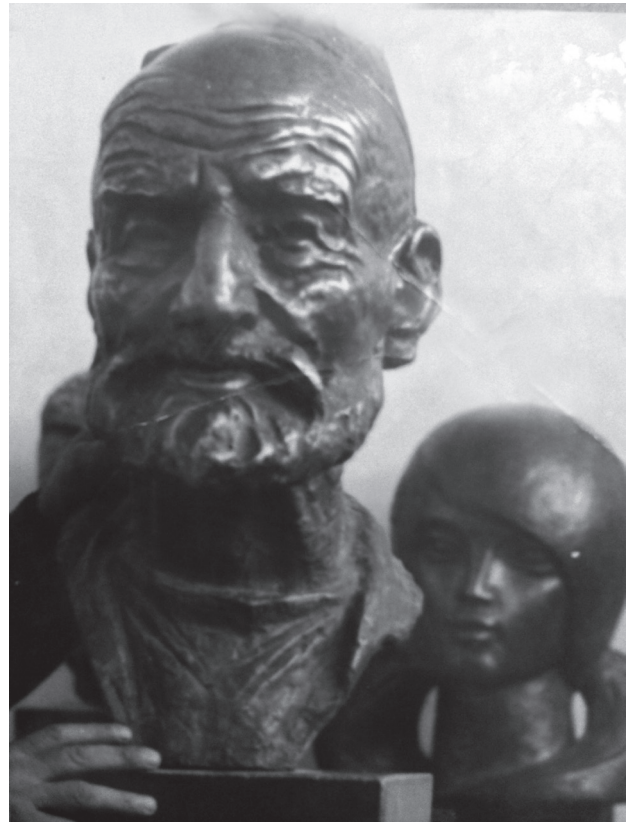

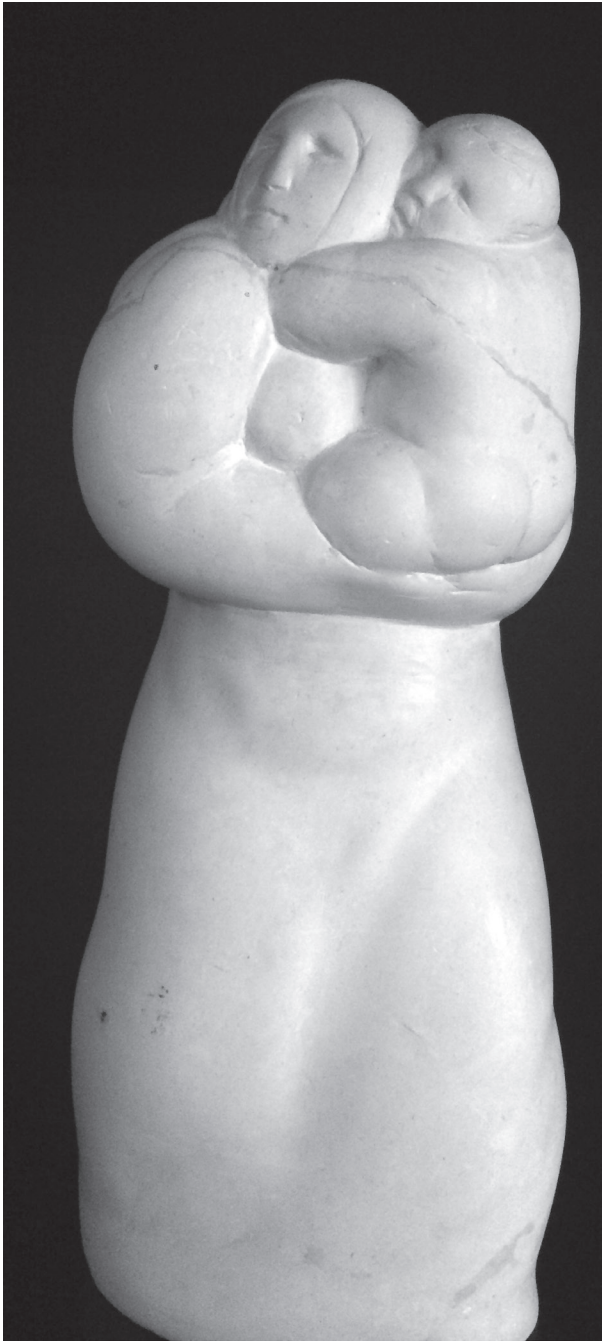

აკლემი კოსი გიორგი ახვლედიანი
სთექლი ღეზხი

დაიბეჭდა:

გამომცემლობა „მერიდიანი“,
თბილისი, ალ. ყაზბეგის გამზ., №47.

☎ 239-15-22

E-mail: meridiani777@gmail.com

მარიამ მანგლაძე - ფილოლოგიის დოქტორი, ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმის განათლებისა და ახალი ისტორიის განყოფილების მეცნიერთანამშრომელი.

2015 წლიდან ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორ ვახტანგ ამაღლობელის სახელობის ამერიკის შესწავლის ცენტრის საზაფხულო სკოლის ლექტორი.

სამეცნიერო საზოგადოებების წევრობა:

2007-2009 წლებში — „აიპ სამუზეუმო გაერთიანების“ სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარე.

2015 წლიდან — მუზეუმებისა და მუზეუმების პროფესიონალების საერთაშორისო ორგანიზაციის - ICOM-ის წევრი.

2015 წლიდან — საქართველოს მწერალთა, ხელოვანთა და მეცნიერთა ეროვნული აკადემიის წევრი.

2017 წლიდან — საქართველოს მწერალთა შემოქმედებითი კავშირის წევრი.

2019 წლიდან — გაზეთ „უქიმიერიონის“ რედაქციის წევრი.

სამეცნიერო კვლევის ძირითადი სფეროები: XIX-XX სს. ქართული ინტელიგენციის კულტურული იერ-სახე, ფემინიზმი და გენდერი, ქართული დემოკრატია, ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია ევროპასა და ამერიკაში.

ძირითადი ნაშრომები:

„ფემინიზმი და პოლიტიკოსი ქალები ამერიკის შეერთებულ შტატებში“ (2008);

„მარჯანიშვილთა და მესხთა ხომლი“ (2011);

„ლეო ჭეიშვილი - არგენტინაში მოღვაწე ქართველი მწერალი და მეცნიერი“ (2013);

„ქართული ემიგრანტული მწერლობის სამხრეთ ამერიკული პერიოდი“ (2014);

„ჯანესი - ქართველი ემიგრანტი“ (2016).

117 სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი, მათ შორის 107 ნაშრომი გამოქვეყნებულია საერთაშორისო რეფერირებად სამეცნიერო ჟურნალებში. ასევე სამი სამეცნიერო კრებულისა და მხატვრული ლიტერატურული ნაწარმოების რედაქტორი, დაწერილი აქვს არაერთი ლიტერატურულ-პუბლიცისტური წერილი და რეცენზია ქართველი ავტორების წიგნებზე და პროზაულ თუ პოეტურ ტექსტებზე.

ლიტერატურული კონკურსების გამარჯვებული:

1. საქართველოს მეცნიერებისა და განათლების სამინისტროსა და საქართველოს წითელი ჯვრის ორგანიზაციის ლიტერატურული კონკურსი — „ძალა ჰუმანიზმისა“ (თბილისი, 2000);
2. თსუ-ს შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის კომპარატივისტული ლიტერატურის ქართული ასოციაციის (GCLA) კონკურსი — „ქართველ ემიგრანტთა ლიტერატურული მოღვაწეობა“ (თბილისი, 2013);
3. დიასპორის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო სამინისტროს პირველი საერთაშორისო ლიტერატურული კონკურსი — „ემიგრანტის წერილი - 2014“ (თბილისი, 2015).
4. ქართველ ემიგრანტთა საერთაშორისო გაერთიანების საერთაშორისო ლიტერატურული კონკურსი — „ემიგრანტის წერილი 2016“ (თბილისი, 2016).
5. საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს საპროზაო ასოციაციის ესეების კონკურსი — „დამოუკიდებლობიდან თავისუფლებისაკენ - რესპუბლიკის 100 წელი“ (თბილისი, 2018).

პროექტები:

1. „INTERNATIONAL EDUCATION WEEK 2006“ — ინტეგრაციის თემაზე (2006).
2. გაეროს ქალთა ფონდი UNIFEM-ის, ქალთა საინფორმაციო ცენტრის WIC-ის და ფონდი „ტასოს“ პროექტი „ქალები თანასწორობის, მშვიდობისა და განვითარებისათვის“ (2010).

სამეცნიერო პროექტები:

1. ფონდ „ღია საზოგადოება საქართველოს პროექტების მონაწილე: „ქართული დემოკრატია: მითი თუ რეალობა“ (2010);
2. ფონდ „ღია საზოგადოება საქართველოს პროექტების მონაწილე: „განმანათლებლობა საქართველოში: იდეები და აქტორები“ (2014).
3. შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის პროექტის „იმერეთის სოციო-ლინგვისტური სურათი XIX საუკუნის 80-90-იანი და XX საუკუნის 10-20-იანი წლების ქუთაისის პრესაში“ (2017).

9 789941 340116